

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління валютним ризиком банку

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Гончаренко
Вікторії
Леонідівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Серажим Юліан
Віталійович

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ БАНКУ В УКРАЇНІ	14
2.1. Аналіз динаміки індикаторів валютного ризику в банківській системі та банку	14
2.2. Аналіз стану управління валютним ризиком банку	24
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	36
3.1. Досвід зарубіжних країн щодо управління валютним ризиком.....	36
3.2. Напрямки розвитку системи управління валютним ризиком в банку	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Невизначеність політичної ситуації в Україні та погіршення економічного середовища призводять до постійних коливань курсу національної валюти. За таких умов різко зростає ймовірність великих грошових втрат від проведення банками валютних операцій. Невизначеність суб'єктів валютного ринку сприяє зменшенню експортно-імпортних операцій, погіршенню стану платіжного балансу, зменшенню обсягів золотовалютних резервів, як наслідок, зростає загроза фінансовій безпеці держави. Саме тому питання управління валютним ризиком набуває особливого значення, оскільки це пов'язано з захистом національних інтересів у валютно-фінансовій сфері унаслідок коливань валютного курсу. Звідси випливає актуальність дослідження, яка обумовлена відсутністю комплексного механізму управління валютним ризиком у банківській сфері та необхідністю розробки методів мінімізації можливих збитків банків від валютних ризиків.

Питанням управління валютним ризиком займалися як вітчизняні, так й іноземні науковці та економісти, такі як: О. Кириченко [10], Л. Примостка [53], В. Гіленко, С. Роголь [10], С. Хьюс, К. Редхер та інші [46].

Метою дослідження є розкриття теоретичних положень та розробка пропозицій щодо вдосконалення управління валютним ризиком банку.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- провести огляд літературних джерел та обґрунтувати необхідність і сутність управління валютним ризиком банку;
- провести аналіз індикаторів валютного ризику та стану управління валютним ризиком банку;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення системи управління валютним ризиком

Об'єктом дослідження є процес управління валютним ризиком банку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління валютним ризиком.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань управління валютним ризиком; офіційні дані Національного банку України; фінансова звітність банку; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено: систему управління валютним ризиком банку шляхом запровадження системи постійного моніторингу та проведення всіх ризиків банку, у тому числі й валютного; забезпечення формування законодавчої бази, яка регулює банківську діяльність та уникнення прийняття нерегламентованих та неконтрольованих рішень, які пов'язані з ризиками банків.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України при внесенні змін та доповнень до Постанови №64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» від 11.06.2018р.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора. Всі запозичення мають відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження стали основою для доповідей на науковій конференції «Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практик» (м. Київ, 20 березня 2019 р.) на тему «Інструменти та методи управління валютним ризиком банку» та Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації» (м. Полтава, 5 грудня 2019 р.) на тему «Інструменти та методи управління валютним ризиком банку».

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Гончаренко В. Л. Управління валютним ризиком банку // Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – Ч.2. – 296 с. (С.14-18).

Гончаренко В. Л. Інструменти та методи управління валютним ризиком банку // Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практик: Всеукр. студ. наук. конф. (Київ, 20 березня 2019 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 512 с. (С. 209-212).

Гончаренко В. Л. Інструменти та методи управління валютним ризиком банку // Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації: Міжнар. наук.-практ. конф. (5 грудня 2019 р.): тези доп. - м. Полтава.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 55 сторінок. В роботі представлено 13 таблиць, 14 рисунків, 1 додаток та використано 55 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ, ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Валютний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют і цін на банківські метали. Валютний ризик поділяють на: ризик трансакції; ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик); економічний [17].

Управління ризиками - це процес, за допомогою якого банк виявляє ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює моніторинг і контролює свої ризикові позиції. Виходячи з даного визначення можна сказати, що управління валютним ризиком банку – це процес визначення факторів валютного ризику, його оцінки та вибору ефективної стратегії оптимізації з метою уникнення можливих втрат, а також забезпечення контролю та корекції залежно від зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ. [53, С. 315].

Система управління ризиками банку щонайменше має передбачати:

- 1) організаційну структуру, яка чітко визначає обов'язки, повноваження та відповідальність осіб щодо управління ризиками;
- 2) культуру управління ризиками та кодекс поведінки (етики);
- 3) внутрішньобанківські документи з питань управління ризиками;
- 4) інформаційну систему щодо управління ризиками та звітування;
- 5) інструменти для ефективного управління ризиками [7].

Для адекватного функціонування механізму управління валютним ризиком у банку повинно бути налагоджене забезпечення управління валютним ризиком, яке складається з:

- методичного забезпечення – взаємопов'язаною сукупністю інструментів, що дозволяють здійснювати вплив на окремі елементи валютного ризику, деформуючи його згідно з поставленою метою;
- матеріально-технічного забезпечення, яке включає в себе: сукупність приміщень, обладнаних належним чином, технічних засобів, програмного забезпечення процесу управління валютним ризиком; бюджет фінансування витрат управління валютним ризиком; достатній обсяг капіталу, необхідний для проведення алокації з метою управління валютним ризиком;
- інформаційного забезпечення – неперервним і цілеспрямованим відбором та обробкою відповідних інформаційних показників з внутрішніх та зовнішніх джерел, які необхідні для прийняття ефективних управлінських рішень;
- нормативного забезпечення – положень, інструкцій, методичних вказівок тощо, які розробляються банком і регулюють процес управління валютним ризиком;
- кадрового забезпечення, яке включає всі аспекти роботи з персоналом (зокрема пошук, відбір працівників, підвищення їх кваліфікаційного рівня тощо), який задіяний у процесі управління валютним ризиком [52, С. 93-97].

Процес управління валютними ризиками банку відбувається у п'ять стадій: підготовча стадія збору інформації; оцінка динаміки і нестабільності зовнішнього середовища; вироблення комплексної стратегії на основі відповідності цілей можливостям їх досягнень; розробка стратегічного плану розвитку та визначення стратегічних параметрів (завдань та обмежень) по окремим видам операцій [15, С. 247-253; 42].

Система управління валютним ризиком банку складається із регламентних документів - політик, положень, процедур, процесів тощо, які затверджуються відповідно до обраної форми корпоративного управління з урахуванням розміру банку та складності його операцій.

Система управління ризиками щодо валютного ризику має включати таке:

- політику та положення щодо управління валютним ризиком, які мають бути розглянуті та затверджені відповідно до обраної банком форми корпоративного управління. Ця політика та положення повинні періодично переглядатися;
- механізм управління валютною позицією банку відповідно до затверджених політик та положень з валютних операцій та управління валютним ризиком; форми звітності для спостережної ради, правління або профільних колегіальних органів банку щодо валютної позиції у розрізі валют на індивідуальній та сукупній основі [6].

Валютний ризик є складовою ринкового ризику. Згідно з Постановою № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», порядок та процедури управління ринковими ризиками повинні обов'язково містити:

- 1) процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ринкових ризиків, уключаючи інструменти/індикатори, що використовуються;
- 2) опис сценаріїв зміни процентних ставок, цін акцій та інших цінних паперів із нефіксованим прибутком, товарів та курсів валют, зміни їх волатильності, а також стрес-сценаріїв;
- 3) опис припущень для продуктів із убудованими опціонами, що використовуються під час вимірювання ринкових ризиків;
- 4) порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління ринковими ризиками, уключаючи види, форми і терміни надання інформації;
- 5) програма проведення стрес-тестування ринкових ризиків;
- 6) порядок складання та перевірки достовірності статистичної звітності щодо ринкових ризиків, що подається до Національного банку. [7].

Оскільки уникнути ризику під час проведення комерційної діяльності практично неможливо, головною метою є зменшення ступеня ризику та обмеження його певними рамками.[11].

Уникнення валютних ризиків в основному базується на використанні певних інструментів банківської діяльності. Інструменти уникнення валютних ризиків — це конкретні засоби, які спрямовані на управління та мінімізацію ризиків підприємства, що виникають при проведенні валютних операцій. Їх класифікації в науковій літературі є досить розробленою, при цьому найпоширенішою є наступна:

- контрактні інструменти (контрактні застереження, банківські гарантії);
- класично-розрахункові інструменти (акредитив, вексель);
- фінансові інструменти (ф'ючерси, опціони, форвардні контракти, свопи);
- інституціональні інструменти (страхування експортних контрактів, фінансування імпорту під гарантії іноземних агентств) [22, С. 159-167].

В управлінні валютним ризиком банки застосовують дві основні групи методів: управління валютною структурою балансу та хеджування валютного ризику. [38].

Таблиця 1.1

Методи, які застосовуються в управлінні валютним ризиком банку [38]

Управління валютною структурою балансу	Хеджування валютного ризику
- структурне балансування валютних потоків за сумами та строками; - проведення конверсійних операцій; - зміна строків валютних платежів (випередження та відставання); - дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті.	проведення операцій з форвардними валютними контрактами, валютними ф'ючерсами та опціонами, валютними своп-контрактами, свопціонами тощо

До першої групи належать: структурне балансування валютних потоків за сумами та строками; проведення конверсійних операцій; зміна строків валютних платежів (випередження та відставання); дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті. Їх завдання - вплив на валютну структуру балансу для обмеження наслідків переоцінки валютних інструментів.

Друга група пов'язана з хеджуванням валютного ризику. Вона передбачає створення захисту від валютних ризиків укладанням додаткових строкових угод за іноземною валютою, які дозволяють компенсувати фінансові втрати за балансовими статтями внаслідок зміни валютного курсу. До цієї групи відносять проведення операцій з форвардними валютними контрактами, валютними ф'ючерсами та опціонами, валютними своп-контрактами, свопціонами тощо. [38].

Структурне балансування валютних потоків полягає в узгодженні обсягів та строків активних і пасивних операцій з усіма іноземними валютами, якими оперує банк. Ідея методу структурного балансування може застосовуватись щодо будь-яких балансових операцій з валютними коштами: конверсійні операції, укладення кредитних і депозитних угод в іноземній валюті, узгодження валютних надходжень і платежів, проведення форфейтингових операцій, реструктуризація кредиторської та дебіторської валютної заборгованості, купівля та продаж цінних паперів, деномінованих в іноземній валюті. Обсяги та терміни проведення зазначених операцій добираються так, аби це дало змогу закрити валютні позиції чи знизити їх величину до прийнятного рівня.

Одним із прийомів, що широко використовується банками у процесі управління валютними позиціями, є проведення конверсійних операцій. Наднормативна позиція за певною валютою може бути зменшена її обміном на іншу валюту, за якою величина позиції була нижчою за норматив. Це дозволяє приводити валютні позиції у відповідність з установленими вимогами без здійснення операцій з базовою валютою. Як правило, банки

вдаються до конвертації валюти, курс якої знижується, у більш надійну та стабільну валюту. [37].

У процесі управління валютним ризиком банки можуть скористатися методом випередження та відставання (leads and lags — від англ. випередження та відставання), який ґрунтується на змінах строків платежів в іноземних валютах залежно від очікуваних коливань валютних курсів. Маніпулювання строками дозволяє закрити короткі позиції за певними валютами до зростання їх ринкового курсу і відповідно довгі позиції — до зниження курсу. До найпоширеніших на практиці форм зазначеної тактики належать:

- прискорення репатріації (повернення до своєї країни із-за кордону) капіталу, прибутків, інших грошових коштів в очікуванні ревальвації національної валюти або сповільнення процесів репатріації перед девальвацією національної валюти;
- прискорення чи сповільнення погашення основної суми боргу в іноземній валюті та виплати відсотків залежно від зміни валютного курсу;
- дострокова оплата послуг і товарів (основних фондів, товарно-матеріальних цінностей) у разі підвищення курсу валюти платежу або затримка платежів в очікуванні зниження курсу;
- прискорення чи сповільнення нарахування і виплати дивідендів, надходження коштів в іноземній валюті до статутного фонду банку;
- регулювання одержувачем інвалютних коштів строків їх конверсії в національну валюту.

Прийом дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті є різновидом обліку векселів і полягає в переуступці банку права вимоги заборгованості в іноземній валюті в обмін на негайну виплату банком власнику векселя відповідної суми коштів у національній або іншій іноземній валюті. Дисконтування здійснюється здебільшого через проведення форфейтингових операцій. При цьому банк купує векселі на всю суму і на

повний строк без права їх регресу (обороту) на попереднього власника. Відмінність цієї операції від традиційного обліку векселів полягає в тому, що форфейтингові операції проводяться зі значними обсягами платежів в іноземній валюті (звичайно не менш як 1 млн дол. США) та із тривалою розстрочкою (на період від півроку до п'яти — семи років). [38].

Таблиця 1.2

Інструменти, які застосовуються методами групи «Управління валютною структурою балансу» [38]

<i>Структурне балансування валютних потоків за сумами та строками:</i>	<i>Проведення конверсійних операцій:</i>
будь-які балансові операції з валютними коштами: конверсійні операції, укладення кредитних і депозитних угод в іноземній валюті, узгодження валютних надходжень і платежів, проведення форфейтингових операцій, реструктуризація кредиторської та дебіторської валютної заборгованості, купівля та продаж ЦП, деномінованих в іноземній валюті	конвертації валюти, курс якої знижується, у більш надійну та стабільну валюту
<i>Зміна строків валютних платежів (випередження та відставання):</i>	<i>Дисконтування платіжних вимог в іноземній валюті:</i>
зміна строків платежів в іноземних валютах залежно від очікуваних коливань валютних курсів	переуступка банку права вимоги заборгованості в іноземній валюті в обмін на негайну виплату банком власнику векселя відповідної суми коштів у національній або іншій іноземній валюті

Всі ці методи мінімізації валютних ризиків є досить поширеними у світі, але більш прийнятними для України є хеджування валютного ризику за допомогою "валютного кошика" та валютного арбітражу – валютні опціони та ф'ючерси не підходять, бо вітчизняні банки практично не використовують деривативи у своїй діяльності з причини недостатнього розвитку ринку цінних паперів в Україні. Хеджування – здійснення фінансових операцій, що дають змогу частково або повністю уникнути збитків внаслідок очікуваної зміни валютних курсів. Хеджування як метод усунення валютних ризиків належить до зовнішніх методів усунення, тобто при хеджуванні підприємство вдається до послуг сторонніх організацій (банків, фінансових компаній, учасників біржової торгівлі). Досить поширеним для України є також обмеження на валютному ринку, які використовуються для його стабілізації за умови неможливості результативного використання ринкових методів регулювання грошово-кредитного ринку. Національний банк виходить з необхідності поетапного усунення валютних обмежень і контролю за рухом капіталу. Однак усунення адміністративних важелів відбувається в міру поліпшення стану платіжного балансу та стабілізації фінансової системи.[45].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ БАНКУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз динаміки індикаторів валютного ризику в банківській системі та банку

Аналіз валютного ризику спочатку розпочнемо з оцінки ситуації, яка склалася в банківській системі. Так, у відповідності до Інфляційного звіту за 2019 рік на валютному ринку спостерігається посилення турбулентності, яка в першу чергу зумовлена збільшенням попиту імпортерів енергоносіїв та погіршення очікувань з врахуванням нестабільності в фінансовому плані в деяких країнах та перенесення строків отримання фінансових ресурсів від Міжнародного валютного фонду [3]. Також спостерігається зростання на іноземну валюту населення, що пояснюється також впливом негативних очікувань. Крім цього були здійснені операції корпоративного сектору щодо перерахування дивідендів за кордон та вихід нерезидентів із гривневих ОВДП.

Для зниження інтенсивності зміни обмінного курсу Національний банк України постійно здійснював контроль валютного ринку здійснюючи операції як продажу так й купівлі іноземної валюти. У 2018 році спостерігається від'ємне сальдо у розмірі 0,7 млрд. дол. США при здійсненні операцій з валютою. Зазначимо, що Національний банк України проводив заходи лише для скорочення ажіотажного впливу на іноземну валюту на міжбанківському та готівковому ринках, однак не здійснював контроль за ринковими факторами, що впливають на динаміку курсу гривні. Тому курс гривні до долара у 2018 року послабився на 0,8% у порівнянні з 2017 роком., а курс євро зміцнився на 1,1%. Протягом 2019 року в банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності, який, однак, у II кварталі

зменшився. Вплив валютних інтервенцій на ліквідність банків у порівнянні з іншими факторами відобразимо на рис. 2.1.

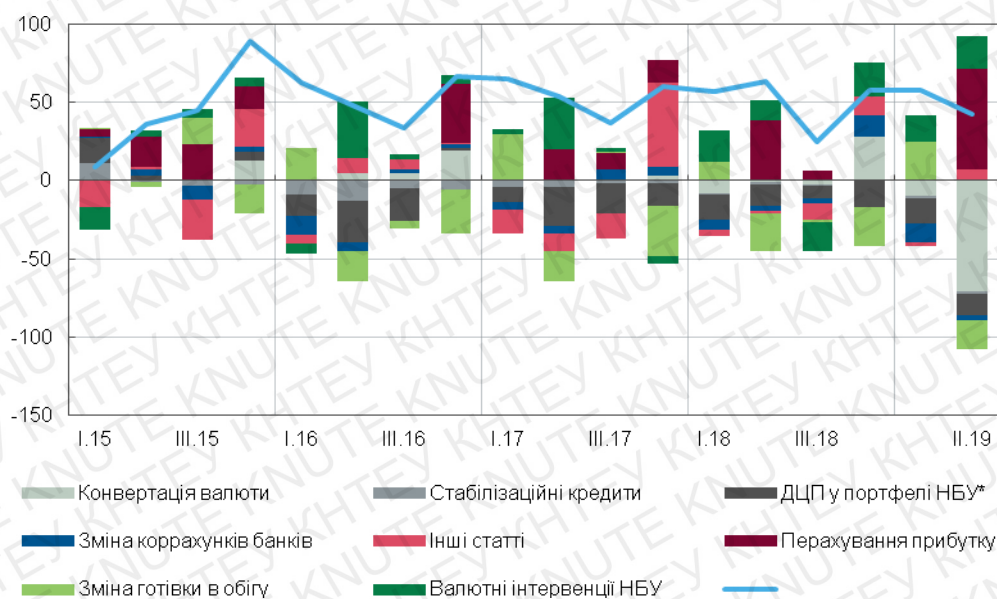

Рис. 2.1. Вплив валютних інтервенцій на ліквідність банків у 2015-2019 роках*

*Примітка: складено автором на основі Інфляційного звіту за II квартал 2019 рік [3].

Крім цього у 2018 році більшість валют послабилися до долара для основних торговельних партнерів України. Тому номінальний ефективний обмінний курс гривні незначно зміцнився близько 1% у порівнянні з 2017 роком. Реальний ефективний обмінний курс гривні у 2018 році в порівнянні з 2017 роком зміцнився на 5,5% (рис. 2.2.).

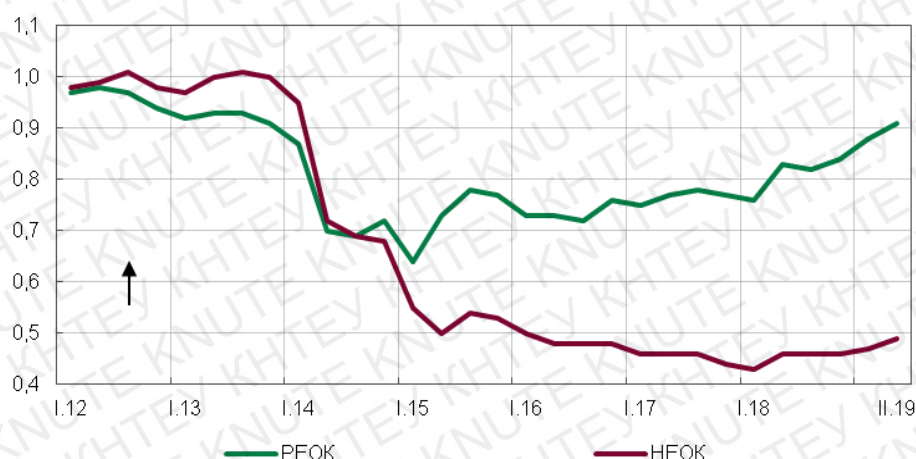

Рис. 2.2. Зміна номінального та реального ефективного обмінного курсу в банківській системі за 2015-2019 роки*

*Примітка: складено автором на основі Інфляційного звіту за II квартал 2019 рік [3].

У II кварталі 2019 року ситуація на валютному ринку залишалася переважно сприятливою – значна пропозиція іноземної валюти підтримувала помірне зміцнення гривні. Короточасне зростання турбулентності наприкінці травня було зумовлено тимчасовим погіршенням зовнішніх фінансових умов для країн, ринки яких розвиваються, та певним посиленням невизначеності в Україні, зокрема через поширення в інформаційному просторі спекуляцій на тему зовнішнього державного боргу, відкладання обговорення подальшої фінансової підтримки з боку МВФ до формування нового уряду та подальше посилення загроз для фінансової стабільності через перебіг судових процесів.

Основними факторами, які забезпечували пропозицію валюти, були:

1. Збереження припливу іноземних портфельних інвестицій.
2. Активізація експорту та порівняно стриманий імпорт.
3. Нижчі, ніж минулого року, обсяги репатріації дивідендів за кордон.
4. Чистий продаж валюти населенням.

Враховуючи сприятливу ситуацію Національний банк України у II кварталі 2019 року продовжував реалізовувати заходи відносно лібералізації валютного ринку, а саме:

- Збільшив ліміт на репатріацію дивідендів з 7 до 12 млн. євро на місяць, який з 10 липня 2019 року повністю відмінив;
- скасував граничні строки розрахунків за низкою експортно-імпортних операцій;
- спростив процедуру отримання валютних ліценцій для окремих учасників ринку;
- дозволив банкам здійснювати короткострокове гривнєве фінансування юридичних осіб-нерезидентів для придбання ними ОВДП;
- скасував обов'язковий продаж бізнесом валютних надходжень.

Відповідно до Звіту про фінансову стабільність за 2018 рік валютний ризик у банківському секторі залишився на середньому рівні, це пояснюється тим, що рівень доларизації кредитного портфеля банківських установ залишився на попередньому рівні [2]. У 2019 році прослідковуються великі обсяги грошових виплат за зовнішніми зобов'язаннями, що призводить до ризиків зміни обмінного курсу. Рівень валютного ризику серед інших ризиків по банківській системі відобразимо на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Карта ризиків банківської системи України за 2018 рік*

*Примітка: складено автором на основі Звіту про фінансову стабільність за 2018 рік [2].

Як бачимо з рис. 2.3 найбільшу бальну оцінку в банківському секторі України за 2018 рік має юридичний ризик, що коливається на рівні 8, значення 4 балів має валютний ризик, ризик ліквідності та ризик достатності капіталу, найменше значення має ризик прибутковості й складає 3 бали. У 2019 році коливання обмінного курсу є помірними. Національний банк України не очікує турбулентності на валютному ринку, якщо співпраця з МВФ швидко відновиться.

У відповідності до постанови Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» в Україні для всіх банківських установ встановлюють економічні нормативи, серед яких виокремлюють нормативи капіталу, ліквідності та

кредитного ризику [5]. Оскільки кредити надаються не лише в національній валюті, доцільно проаналізувати динаміку зміни нормативів кредитного ризику по банківській системі в цілому за 2014-2018 роки.

Таблиця 2.1

Виконання нормативів виконання кредитного ризику банківської системи України за 2014-2018 роки*

Нормативи	Нормативне значення	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, % (Н7)	<25%	22,01	22,78	21,48	20,29	19,83
Норматив великих кредитних ризиків, % (Н8)	не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку	250,04	364,14	308,27	208,31	176,23
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, % (Н9)	<25%	-	31,19	36,72	17,89	10,41

*Примітка: складено автором на основі звітності про дотримання економічних нормативів Національного банку України [1]

Як бачимо, по банківській системі норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента за 2014-2018 роки не перевищує нормативне значення, так у 2018 році він становить 19,83%. Щодо нормативу великих кредитних ризиків, він також не перевищує нормативного значення, у 2018 році він складає 176,23%. Відносно нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями пов'язаними з банком особами у 2014-2015 році його значення перевищувало нормативне на 6,19% та на 11,72% відповідно.

Також Національним банком України проведене регулювання валютного ризику шляхом збільшення лімітів короткої відкритої позиції банку. Так, з 1 травня 2018 року ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (було збільшено з 1% до 3%, при тому, що ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) – зменшено з 10% до 8%. За оцінками експертів в банківському секторі це нововведення не здійснило особливого впливу на стан валютного ринку, навпаки це сприяло його стабілізації. Після затвердження наведених лімітів при одночасному зростанні обсягів операцій, що проводяться на міжбанківському валютному ринку, загальний обсяг продажу валюти банківськими установами збільшився з 7,6 млн. дол. США за день у квітні 2018 року до 10 млн. дол. США у травні цього ж року.

Все це призвело до того, що банки почали приймати активну участь при згладжуванні коливань обмінного курсу гривні в основному за рахунок своєї позиції, що призвело до скорочення місячної волатильності курсу гривні. У зв'язку з цим правління Національного банку врівноважило позиції банків та затвердило однакові значення лімітів довгої та короткої відкритої валютної позиції банку та встановила їх на рівні 5%.

На наступному етапі проведемо оцінку частки кредитів та депозитів у загальній їх кількості, які надані в іноземній валюті в банківській системі України за 2014-2018 роки.

Таблиця 2.2

Частка кредитів та депозитів в іноземній валюті в банківській системі України за 2014-2018 р. та за II кв. 2019 року*

Роки	всього	в національній валюті, млн. грн.	частка, %	в іноземній валюті, млн. грн.	частка, %
кредити					
2014	1020667	547987	53,69	472680	46,31
2015	981627	433826	44,19	547802	55,81
2016	998682	504999	50,57	493683	49,43
2017	1016657	570627	56,12	446031	43,88
2018	1073131	613994	57,22	459137	42,78
II кв. 2019	1097000	591000	53,87	506000	46,13

Продовження таблиці 2.2

депозити					
2014	675093	365454	54,13	309638	45,87
2015	716728	391911	54,68	324817	45,32
2016	793475	426418	53,74	367056	46,26
2017	898844	490971	54,62	407872	45,38
2018	932967	392284	42,05	540683	57,95
II кв. 2019	931000	546000	58,65	385000	41,35

*Примітка: складено автором на основі звітності Національного банку України [1]

З наведеної таблиці можемо відзначити те, що серед загального обсягу кредитів переважають кредити в національній валюті, так за II квартал 2019 року їх обсяг становив 53,87%, а в іноземній валюті – 46,13%.

Проводячи аналіз можливих фінансових втрат в ПАТ «Креді Агроколь Банк» відзначимо те, що вони залежать від розміру валютних позицій і величини зміни курсів відповідних валют. Так, дослідження індикаторів валютного ризику в розглянутому банку відобразимо в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Індикатори валютного ризику в ПАТ «Креді Агроколь Банк» за 2017-2018 роки (млн. грн.)*

Валюта	Монетарні активи	Монетарні зобов'язання	Похідні фінансові інструменти	Чиста позиція
2018 рік				
Долари США	8719,05	8327,73	(419,28)	(27,96)
Євро	4065,44	3243,98	(856,48)	(35,02)
Фунти стерлінгів	9,25	10,67	1,41	0,02
Інші	125,03	101,86	(22,45)	0,72
Гривня	19108,36	16669,51	1357,92	3796,76
Всього	32027,13	28353,75	61,11	3734,49
2017 рік				
Долари США	8867,05	8543,38	(378,15)	(54,47)
Євро	2502,89	2658,21	131,28	(24,04)
Фунти стерлінгів	16,04	15,99	-	0,06
Інші	119,22	84,86	(33,04)	1,32
Гривня	18814,14	16131,46	274,06	2956,73
Всього	30319,34	27433,89	(5,85)	2879,59

*Примітка: складено автором на основі джерела [9]

Як бачимо, з таблиці 2.3 найбільший валютний ризик спостерігається у гривнях як за монетарними активами близько 19108,36 млн. грн., так за монетарними зобов'язаннями – 16669,51 млн. грн., при цьому чиста валютна

позиція коливається на рівні 3796,76 млн. грн. Відносно інших валют найбільший валютний ризик спостерігається у доларах США за монетарними валютами – 8719,05 млн. грн. та за монетарними зобов'язаннями – 8327,73 млн. грн. Дещо нижчі суми валютного ризику в євро, а саме за монетарними валютами – 4065,44 млн. грн. та за монетарними зобов'язаннями – 3243,98 млн. грн. В порівнянні з 2017 роком валютний ризик за монетарними активами зріс в гривнях на 294,22 млн. грн., в євро – на 1562,55 млн. грн., а в доларах США та фунтах стерлінгах скоротився на 148,00 млн. грн. та 6,79 млн. грн. відповідно. Щодо монетарних зобов'язань там також спостерігається скорочення у доларах США на 215,65 млн. грн. та фунтах стерлінгах на 5,32 млн. грн., а зростання в гривнях та євро – на 538,05 млн. грн. та 585,77 млн. грн. відповідно.

Для порівняння розглянемо аналіз індикаторів валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» за 2016-2015 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Індикатори валютного ризику в ПАТ «Креді Агріколь Банк» за 2016-2015 роки (млн. грн.)*

Валюта	Монетарні активи	Монетарні зобов'язання	Похідні фінансові інструменти	Чиста позиція
2016 рік				
Долари США	11005,96	9901,33	(1163,76)	(59,14)
Євро	1926,12	1726,02	(192,34)	7,76
Фунти стерлінгів	13,82	14,04	-	(0,22)
Інші	96,85	94,73	(3,41)	(1,29)
Гривня	16298,35	15436,33	1341,21	2203,23
Всього	29341,09	27172,44	(18,31)	2150,34
2015 рік				
Долари США	8416,87	8195,71	(268,64)	(47,48)
Євро	1644,08	1511,53	(97,03)	35,52
Фунти стерлінгів	10,50	11,03	-	(0,53)
Інші	78,79	79,21	-	(0,42)
Гривня	12604,79	11203,97	376,75	1768,57
Всього	22755,04	21001,45	2,08	1755,67

*Примітка: складено автором на основі джерела [9]

У 2018 році в ПАТ «Креді Агріколь Банк» в порівнянні з 2016 роком валютний ризик зріс за монетарними активами на 2686,04 млн. грн. та за

монетарними зобов'язаннями на 1181,31 млн. грн., при чому чиста позиція зросла на 1584,15 млн. грн. Щодо 2015 року зазначимо, що за монетарними активами валютний ризик у 2018 році зріс на 9272,09 млн. грн., а за монетарними зобов'язаннями – на 7352,30 млн. грн., при чому чиста позиція зросла на 1978,82 млн. грн.

В табл. 2.5 відобразимо зміну фінансового результату та власного капіталу у ПАТ «Креді Агріколь Банк» в результаті можливих змін обмінних курсів, що встановлені на звітну дату за умови, що всі інші змінні характеристики залишаються фіксованими.

Таблиця 2.5

**Зміна фінансового результату та власного капіталу внаслідок зміни
індикаторів валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» за 2017-
2018 роки (тис. грн.)***

Стаття	2017 р.		2018 р.	
	вплив на прибуток	вплив на власний капітал	вплив на прибуток	вплив на власний капітал
Зміцнення долара США на 14%	(7626)	(7626)	(3914)	(3914)
Послаблення долара США на 10%	5447	5447	2796	2796
Зміцнення євро на 22%	(5289)	(5289)	(7704)	(7704)
Послаблення євро на 9%	2164	2164	3152	3152
Зміцнення фунта стерлінга на 14%	8	8	(3)	(3)
Послаблення фунта стерлінга на 10%	(6)	(6)	2	2
Зміцнення інших валют на 14%	185	185	101	101
Послаблення інших валют на 10%	(132)	(132)	(72)	(72)

*Примітка: складено автором на основі джерела [9]

З наведеної таблиці можемо зробити висновок, що при зміцненні долару США на 14% ПАТ «Креді Агріколь Банк» у 2018 році отримує на 3914 тис. грн. менше прибутку та власного капіталу, а при послабленні долара США на 10% має збільшення прибутку та власного капіталу на 2796 тис. грн. Значний збиток розглянутий банк у 2018 році має при зміцненні євро на 22%, а саме прибуток та власний капітал зменшиться на 7704 тис. грн. Для порівняння відзначимо, що у 2017 році ПАТ «Креді Агріколь Банк» мав найбільше збільшення власного капіталу та прибутку при послабленні

долара США на 10% та при послабленні євро на 9%, а саме 5447 тис. грн. та 2164 тис. грн. відповідно. Найбільша сума зменшення прибутку та власного капіталу у цьому році спостерігається при зміцненні долара США на 14% та зміцненні євро на 20%, а саме 7626 тис. грн. та 5289 тис. грн. відповідно.

Оцінку впливу коливань валютних курсів на розмір прибутку та власного капіталу у 2015-2016 роках проаналізуємо в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Зміна фінансового результату та власного капіталу внаслідок зміни індикаторів валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» за 2015-2016 роки (тис. грн.)*

Стаття	2015 р.		2016 р.	
	вплив на прибуток	вплив на власний капітал	вплив на прибуток	вплив на власний капітал
Зміцнення долара США на 14%	(23740)	(23740)	(5914)	(5914)
Послаблення долара США на 10%	2374	2374	2957	2957
Зміцнення євро на 22%	17762	17762	776	776
Послаблення євро на 9%	(1776)	(1776)	(388)	(388)
Зміцнення фунта стерлінга на 14%	(265)	(265)	(22)	(22)
Послаблення фунта стерлінга на 10%	26	26	11	11
Зміцнення інших валют на 14%	(208)	(208)	(129)	(129)
Послаблення інших валют на 10%	21	21	65	65

*Примітка: складено автором на основі джерела [9]

З розглянутої таблиці зазначимо, що при зміцненні долару США на 14% ПАТ «Креді Агріколь Банк» у 2015 році отримує на 23740 тис. грн. менше прибутку та власного капіталу, а у 2016 році на 5914 тис. грн. Однак при послабленні долара США на 10% банк має збільшення прибутку та власного капіталу у 2015 році на 2374 тис. грн., а у 2016 році та 2957 тис. грн. Значний прибуток має банк при зміцненні євро на 22%, у 2015 році він оцінювався в 17762 тис. грн., а у 2016 році – 776 тис. грн. При послабленні курсу євро на 9 % банк отримує на 1776 тис. грн. у 2015 році менше прибутку та власного капіталу, а у 2016 році – на 388 тис. грн. Вплив фунтів стерлінгів та інших валют незначний, так при послабленні фунта стерлінга на 10% та при послабленні інших валют на 10% банк у 2016 році має збільшення капіталу та прибутку на 11 тис. грн. та на 65 тис. грн. відповідно.

2.2. Аналіз стану управління валютним ризиком банку

В досліджуєму банку розроблені та запроваджені основні процедури, які стосуються питань управління фінансовими ризиками, у тому числі й валютного, та здійснення контролю за їх рівнем. Механізм управління валютним ризиком в ПАТ «Креді Агріколь Банк» розроблений з врахуванням досвіду материнського банку Credit Agricole S.A., а також з дотриманням затверджених вимог Національного банку України. Зазначимо, що процес управління валютним ризиком в досліджуваному банку формується з наступних етапів:

- попередження валютного ризику;
- ідентифікації валютного ризику;
- вимірювання валютного ризику;
- проведення аналізу валютного ризику;
- внесення пропозицій відносно заходів здійснення контролю та моніторингу, а також надання фінансових звітів [9].

Крім розглянутих індикаторів валютного ризику варто відзначити, що Національний банк України уніфікує значення лімітів загальної довгої і короткої відкритої валютної позиції банків з метою поглиблення валютного ринку, збільшення його ліквідності та більш ефективного управління банками власними валютними ризиками. З 1 травня 2018 року ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Л13-1) було збільшено з 1% до 3%, ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) – зменшено з 10% до 8%. Відтак, Правління Національного банку вирішило врівноважити позиції банків та встановити однакові «дзеркальні» значення лімітів як для довгої так і для короткої відкритої валютної позиції банку на рівні 5%. Відповідно, ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Л13-1) збільшується з 3% до 5%, ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) – зменшується з 8% до 5%.

Оцінимо рівень виконання лімітів валютної позиції ПАТ «Креді Агроколь Банк» за 2018-2019 роки (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Рівень виконання лімітів валютної позиції ПАТ «Креді Агроколь Банк»
за 2018-2019 роки***

Дата	Л 13-1, норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції (не більше 5%)	Л 13-2, норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції (не більше 5%)	LCR _{вв} , норматив коефіцієнта покриття ліквідності за всіма валютами (не менше 90%)	LCR _{ів} , норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (не менше 90%)
01.11.2019	1,0295	0,1857	130,74	122,21
01.10.2019	1,1077	0,1360	159,15	175,32
01.09.2019	1,1609	0,1671	143,51	172,81
01.08.2019	1,8612	0,1588	142,70	224,08
01.07.2019	1,1349	0,3076	140,43	187,81
01.06.2019	0,9768	0,1747	150,33	185,51
01.05.2019	0,9154	0,1436	143,85	220,69
01.04.2019	1,0322	0,2985	146,31	195,24
01.03.2019	1,0020	0,0904	136,91	162,66
01.02.2019	1,3284	0,0573	144,06	170,00
01.01.2019	0,7910	0,1108	-	-
01.12.2018	0,9958	0,1352	-	-
01.11.2018	1,3849	0,0111	-	-
01.10.2018	1,3941	0,1702	-	-
01.09.2018	1,1897	0,0179	-	-
01.08.2018	1,6984	0,0642	-	-
01.07.2018	0,0315	0,3615	-	-
01.06.2018	0,0190	0,3413	-	-
01.05.2018	0,0329	0,0967	-	-
01.04.2018	0,0279	0,6556	-	-
01.03.2018	0,0484	0,2864	-	-

*Примітка: складено автором за даними Національного банку України щодо дотримання економічних нормативів та лімітів валютної позиції [1]

Як бачимо, ПАТ «Креді Агроколь Банк» дотримується визначених лімітів відносно лімітів валютної позиції. Відзначимо, що Національний банк України ввів коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) з 01.12.2018. Він встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-

сценарію. На першому етапі мінімально необхідне значення встановлене на рівні 80%. У подальшому цей показник буде підвищений до 100%. У грудні 2019 року Національний банк України вирішив пом'якшити на півроку мінімальне значення нормативу LCR в іноземній валюті з 80% до 50%.

Також окремо розглянемо рівень виконання лімітів валютної позиції банківською системою України за той самий період (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Рівень виконання лімітів валютної позиції банківською системою України за 2018-2019 рр.*

Період	Нормативи валютного ризику			
	L13-1		L13-2	
	БС	Оптимальне значення	БС	Оптимальне значення
01.01.2018	6,46	Не більше 5%	6,65	Не більше 5%
01.01.2019	7,91		2,09	
01.09.2019	8,2		1,54	
Середній показник	7,52		10,28	

*Примітка: складено автором за даними Національного банку України щодо дотримання економічних нормативів та лімітів валютної позиції [1]

З таблиці можна зробити висновок, що значення показників банківської системи не відповідає нормативному. Проаналізувавши дані НБУ щодо виконання банками нормативів, то лише в одиниць із всієї сукупності банків є проблеми з валютними ризиками, але ці проблеми є дуже суттєвими, і це негативно впливає на сукупний показник виконання банківською системою валютних нормативів.

Також ідентифікація валютного ризику на підставі валютної позиції здійснюється не тільки через контроль дотримання нормативів валютного ризику, що встановлюються НБУ а й за допомогою VaR методології.

Відповідно до валютного ризику, показник VaR відображає розмір можливого збитку від коливання валютного курсу, який не буде перевищено банком, протягом певного проміжку часу з певною ймовірністю. Дана ймовірність називається «рівнем допустимого ризику». Таким чином, даний показник відображає найбільш очікуваний прибуток/збиток, який може

отримати банк з визначеною ймовірністю протягом певної кількості днів. [18].

Розрахунки відповідно до VaR методології валютного ризику наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Валютний ризик ПАТ «Креді Агріколь Банк» відповідно до VaR методології станом на 01.01.2019р.*

Показник	Долар	Євро	Всього
Розмір відкритої валютної позиції, тис. грн	27960,00	35019,00	62979,00
Ймовірність допустимого ризику	0,99	0,99	0,99
Квантиль нормального розподілу для ймовірності 99%	2,33	2,33	2,33
Середній курс	26,58	30,11	
Середній приріст курсу	0,014	0,018	
Стандартне відхилення	0,012	0,021	
Часовий горизонт, 1 день	1,00	1,00	
VaR 1 день, тис. грн	-369,65	-1072,58	-1442,23
Часовий горизонт, 10 днів	10,00	10,00	
VaR 10 днів, тис. грн	1446,67	833,94	2280,61
Частка збитків/прибутку від розміру валютної позиції на 1 день, %	-1,32	-3,06	-2,29
Частка збитків/прибутку від розміру валютної позиції на 10 днів, %	5,17	2,38	3,62

*Примітка: розраховано автором за даними додатку А

З таблиці можна зробити висновок, що з 99 % ймовірністю допустимого ризику протягом наступного дня збитки від коливання валютного курсу не перевищать 1442,23 тис. грн для всіх валют, з яких найбільш ризикованою валютою є євро, оскільки по ньому банк очікує найбільші збитки в разі коливання валюти. Якщо збільшити часовий горизонт очікування до 10 днів, то з 99 % ймовірністю очікуваний дохід банку внаслідок коливання валютного курсу не перевищить 2280,61 тис. грн, що у відсотковому відношенні складає 3,62 % від загальної відкритої валютної позиції. За структурою валют найбільші очікувані збитки спостерігаються за євро, не зважаючи на те, що середній приріст курсу та його стандартне відхилення є приблизно однаковими.

Механізм управління валютним ризиком в ПАТ «Креді Агріколь Банк» в першу чергу спрямований на здійснення виконання завдань банку у відповідності до визначеної стратегії розвитку банківської установи та зростання її вартості, формування оптимального співвідношення майбутніх можливостей і розміру валютного ризику, а також його вплив на розмір капіталу і загальних темпів зростання банку. Також відзначимо те, що основними інструментами впровадження завдань являється затверджений в банку комплексний механізм управління валютними ризиками, що вбачає в собі взаємне узгодження дій усіх підрозділів банку в рамках єдиної стратегії відносно управління валютним ризиком, яка безпосередньо затверджується Спостережною Радою. Структура управління валютним ризиком банку передбачає безпосередню участь Правління та Наглядовою радою, які безпосередньо визначають політику управління ризиками, у тому числі й валютними, обґрунтовують основні цілі і завдання, а також систему управління ризиками у ПАТ «Креді Агріколь Банк», основні підходи і методи її реалізації. При цьому завдання політики управління ризиками полягає в окресленні загальних принципів, які реалізуються засобами положень, процедур, інструкцій та іншої внутрішньої методичної документації, що стосується окремих видів ризику, профільних комітетів та спеціалізованих підрозділів з управління валютними ризиками.

Центральними органами, які приймають рішення відносно управління валютними ризиками є Комітет з управління активами і пасивами (головний орган прийняття рішень), Комісія казначейства і Комісія з управління ринковими ризиками – кожен у частині своїх повноважень. Процес виявлення, оцінки, моніторингу та контролю за фінансовими ризиками забезпечують відповідно до своїх основних функцій такі департаменти: Департамент управління активами і пасивами, Департамент фінансових ризиків та Департамент казначейства. Ці департаменти ПАТ «Креді Агріколь Банк» здійснює забезпечення прийняття валютних ризиків та ефективне

проведення відповідних операцій з чітко затвердженими лімітами з дотриманням встановлених процедур і регламентів банку (рис. 2.4.).

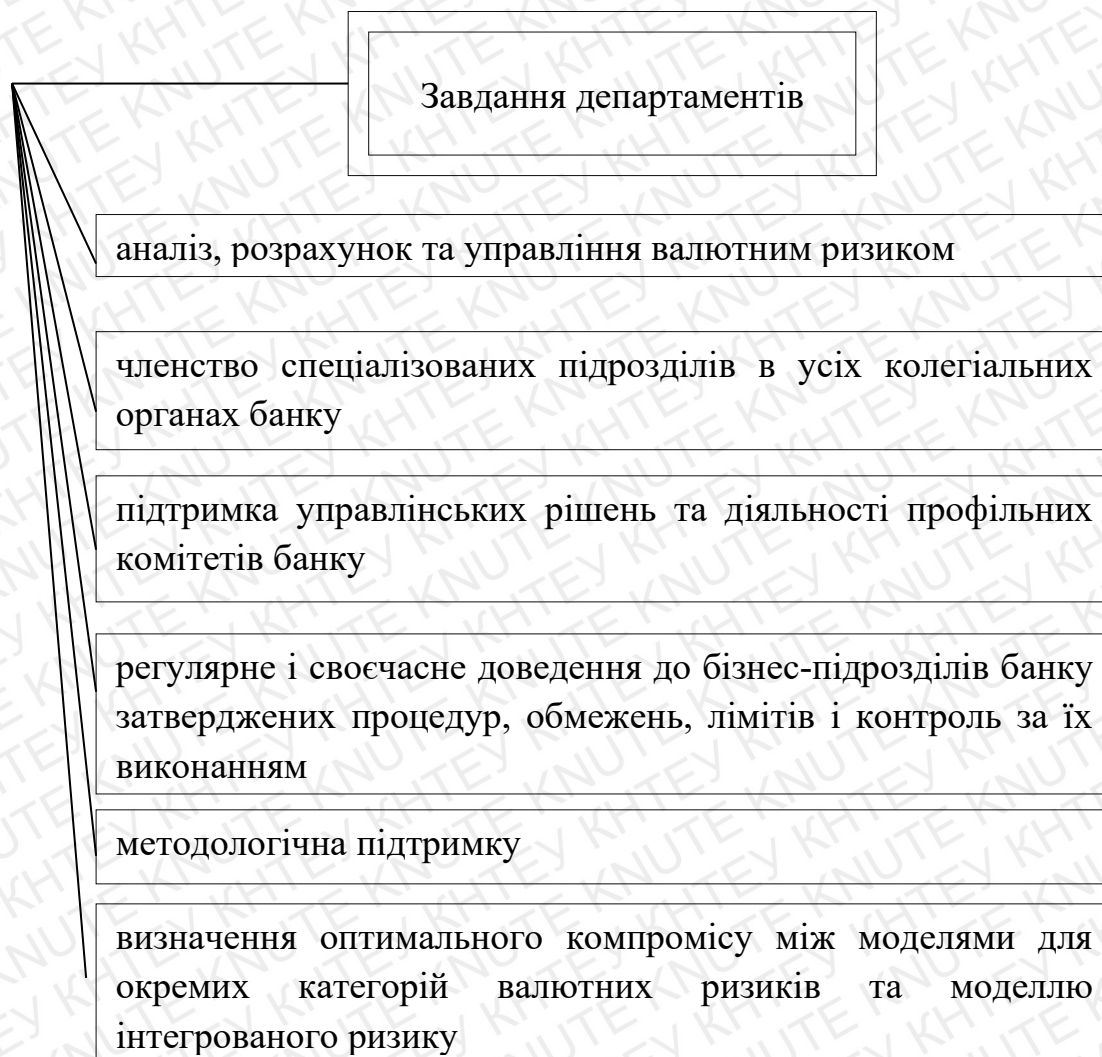

Рис. 2.4. Завдання департаментів, які здійснюють управління валютними ризиками*

*Примітка: складено автором на основі даних про діяльність ПАТ «Креді Агріколь Банк» [9].

Потрібно відзначити те, що в досліджуваному банку здійснена розробка та продовжує функціонувати Кредитно-ризикова політика ПАТ «Креді Агріколь Банк» від 09 липня 2012 року, яка затверджена рішенням Правління банку №89, що здійснює регулювання системи управління та прийняття валютного ризику в банку. Основні методи та моделі, за допомогою яких здійснюється управління валютними ризиками

затверджується Положенням про управління валютними ризиками в ПАТ «Креді Агріколь Банк».

Потрібно відзначити те, що ризик фінансових втрат та настання ймовірності скорочення вартості капіталу, які безпосередньо пов'язані із коливаннями валютного курсу та цін на банківські метали, а також несприятливими для наявних відкритих валютних позицій, є важливим ризиком, що може виникнути в процесі роботи банку. Загальний обсяг майбутніх фінансових витрат безпосередньо залежить від суми відкритих валютних позицій і обсягів зміни курсів відповідних валют. Проведення аналізу впливу прогнозованого коливання валютних курсів на прибуток чи збиток банку формується з використанням VAR, яка включає проведення стресової оцінки VaR та GARCH моделей [9].

На сьогодні в ПАТ «Креді Агріколь Банк» затверджені внутрішні ліміти загальної відкритої валютної позиції в розрізі окремих валют. Ліміти валютного ризику формуються шляхом проведення розрахунку загальної вартості під валютним ризиком (VaR) у відсотку до загального розміру капіталу досліджуваного банку та з попередньою оцінкою ефективності таких операцій. Зазначимо, що методи, за якими проводиться оцінка валютних ризиків та механізми його управління постійно удосконалюється. Також проводиться загальне стрес-тестування валютного ризику в банку, при цьому більш детально зупиняються за окремими бізнес-напрямами, а саме портфелю Департаменту ринків капіталу із застосуванням сценаріїв на базі історичних шоків коливань валютних курсів враховуючи динаміку за останні 10 років.

Процес управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк» передбачає проведення щоденного контролю за відповідністю максимально можливих розмірів відкритих валютних позицій банку, при цьому враховуючи прийнятну величину капіталу під ризиком у відповідності до затверджених лімітів відкритих валютних позицій, результати аналізу

волатильності курсів валют і розміру валютного ризику при нормальних умов роботи банку та у стресових умовах.

У ПАТ «Креді Агріколь Банк» постійно функціонує спеціалізований Комітет з управління ринковими ризиками. Засідання наведеного комітету відбуваються щомісячно та передбачає можливість у разі необхідності позачергового його скликання. До основних функцій Департаменту з управління фінансовими ризиками належать наступні (рис. 2.5.).

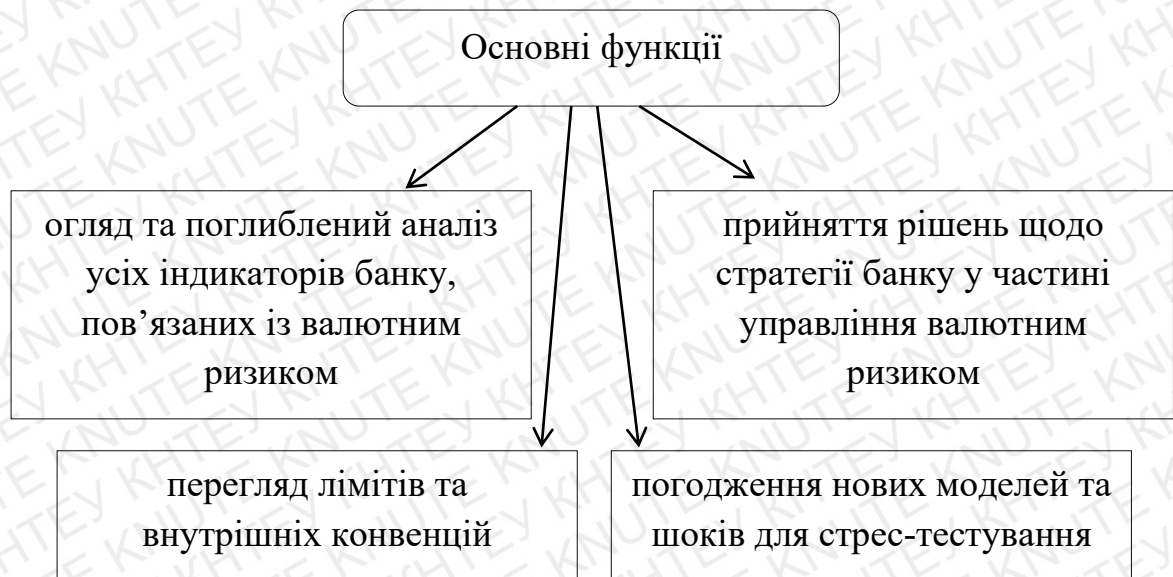

Рис. 2.5. Основні функції Комітету з управління ринковими ризиками в системі регулювання валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» *

*Примітка: складено автором на основі даних про діяльність ПАТ «Креді Агріколь Банк» [9].

Досить цікавим методом управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк» є оцінка схильності до ризику, сутність якої полягає в тому, що всі затверджені положення, основи політики управління, процедури, за допомогою яких воно здійснюється, та механізму контролю через який можливе визнання валютного ризику спрямовані на виявлення та подальшої нейтралізації з дотриманням вимог вітчизняного та європейського регуляторів.

Загальні вимоги до оцінки схильності до будь-якого ризику, у тому числі й валютного знаходять своє відображення у Декларації схильності до

ризиків. Саме в цьому документі відображаються рівень всіх видів ризиків, які досліджуваній банківській установі може прийняти та готовий уникнути для втілення своєї мети. Декларація ризик-апетиту включає в себе систему розрахунку якісних та кількісних показників, а також затвердження заходів відносно врегулювання розміру капіталу, ризику та ліквідності. Декларація схильності до ризику безпосередньо пов'язана з іншими структурними процесами банківської установи, а саме з процесом підготовки стратегії управління валютним ризиком та бюджетним процесом [9].

Декларація схильності до ризику переглядається і затверджується раз на рік і подається на затвердження Наглядовій Раді ПАТ «Креді Агроколь Банк». Здійснення контролю рівня схильності до ризику проводиться регулярно (зазвичай щоквартально) у рамках Звіту про схильність до ризику, що має на меті регулярне звітування відповідному органу, що приймає рішення, про досягнутий рівень схильності до ризику (протягом звітного періоду) відносно Декларації схильності до ризику. Звіт про схильність до ризику розглядається Правлінням і Наглядовою Радою ПАТ «Креді Агроколь Банк» з метою контролю за рівнем Схильності до ризику і забезпечення наявних ефективних і всебічних планів заходів щодо показників, що погіршилися (у разі потреби) відносно затвердженої Декларації схильності до ризику. При цьому схильність до валютних ризиків визначається на основі такої шкали кольорів:

1. Зелений рівень схильності до ризику – зазвичай показує рівень ризику у бюджеті.
2. Жовтий – допустимий рівень ризику.
3. Червоний – здатність прийняття ризику, що свідчать про необхідність повідомити керівництво на наступному засіданні комітету і підготувати коригуючі заходи.

Стратегія управління ризиками у ПАТ «Креді Агроколь Банк» визначає затверджені лімітив CRG (Комітету Групи з ризиків), максимальні значення,

операційні ліміти та інші обмеження, встановлені CRG, на основі CRG-презентації, підготовленої бізнес-лініями ПАТ «Креді Агріколь Банк» і Департаментом управління активами та пасивами або Казначейством (в оперативному контексті). Крім того, стратегія описує механізм управління і контролю за ризиками, делегування, а також поточний профіль ризику кредитного портфеля Креді Агріколь Банку в розрізі сегментів бізнесу. Стратегія управління валютними ризиками визначає наступні елементи:

- цільові ринки та їх загальні характеристики;
- цільові сфери кредитування за економічними секторами, географічними регіонами, валютами;
- загальні критерії прийнятності для кредитування;
- підходи до збору заборгованості;
- принципи управління ризиком концентрації.

Стратегія управління валютним ризиком готується на основі CRG-презентації, складається і затверджується щорічно згідно з правилами, встановленими Credit Agricole S.A. CRG-презентація затверджується раз на рік (зазвичай у III-IV кварталах), у разі потреби переглядається. Також в досліджуваному банку формується посібник зі Стратегії управління ризиками, який включає оперативно-методичне керівництво, що затверджується раз на рік і містить затверджені ліміти CRG та інші правила роботи, яких слід дотримуватися при виконанні ризикових операцій [9].

Щодо політики управління валютними ризиками зазначимо, що вона визначає основні цілі і завдання, а також систему управління валютними ризиками у ПАТ «Креді Агріколь Банк», основні підходи і методи її реалізації. Завдання політики полягає в окресленні загальних принципів управління валютними ризиками в банку. Загальні принципи управління валютними ризиками в банку підлягають регулярному перегляду і затвердженню Правлінням і Наглядовою Радою. Вони реалізуються засобами

положень, процедур, інструкцій та іншої внутрішньої методичної документації.

Для того, щоб більш детально розглянути систему управління, яка склалася в досліджуваному банку спочатку розглянемо алгоритм управління валютним ризиком на рис. 2.6., а потім й сам механізм.

Рис. 2.6. Алгоритм управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк»*

*Примітка: складено автором.

Загальний механізм управління валютним ризиком в ПАТ «Креді Агріколь Банк» розглянемо на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Механізм управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Аґріколь Банк»*

*Примітка: складено автором.

Для того, щоб забезпечити механізм управління валютним ризиком варто запроваджувати ефективні удосконалені методи управління, які більш детально розглянемо в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

3.1. Досвід зарубіжних країн щодо управління валютним ризиком

Для того, щоб врегулювати валютну ситуацію на фінансовому ринку України доцільно лібералізувати валютний ринок, внаслідок цього збільшиться приток іноземного капіталу та прискорить зростання економіки в країні. Світовий досвід лібералізації валютного ринку на основі управління валютним ризиком спрямований на регулювання наступних напрямків (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Напрямки управління валютним ризиком на основі світового досвіду*

*Примітка: складено автором.

Досвід розвинутих країн свідчить про те, що потрібно пом'якшувати систему державного контролю за валютним ризиком та запроваджувати спрощену процедуру регулювання для подальшого економічного зростання.

В таблиці 3.1. розглянемо успішний і негативний досвід проведення лібералізації, що спрямована на ефективне управління валютного ризику в банках.

Таблиця 3.1

**Позитивний та негативний досвід проведення лібералізації,
спрямованої на регулювання валютного ризику***

Ви державного контролю	Країни	Особливості проведення та позитивні аспекти
позитивний досвід		
Швидка лібералізація	Чехія, Грузія, Мексика	1. Спочатку лібералізація експорту, потім імпорту (притоку, а потім відтоку капіталу). 2. Проведення структурних реформ. 3. Лібералізація та розвиток ринку фінансових інструментів. 4. Перехід до вільно-плаваючого курсу.
Поступова лібералізація	Польща, Угорщина	1. Відкриття ВФБ для іноземних компаній. 2. Лібералізація торгових відносин. 3. Відміна дозвільного та заявного характеру по відношенню до всіх валютних операцій. 4. Зменшення ролі ЦБ на користь комерційних банків та особливо підприємницької сфери.
Довга лібералізація	Чилі, Ізраїль, Південний Корея	1. Комбінування лібералізації з обмеженнями на рух капіталу на час кризи. 2. Усунення норми резервування, що сприяло припиненню скороченню резервів ЦБ. 3. Поступова лібералізація ПП, інших потоків. 4. Проведення структурних реформ.
негативний досвід		
Швидка лібералізація	Аргентина, Ісландія, Ізраїль	1. Швидка лібералізація: зняття всіх обмежень на поточні і капітальні операції. 2. Боргова криза, макро- та політична нестабільність.
Поступова лібералізація	Казахстан	1. Лібералізація націлена на короткострокову стабілізацію попиту та пропозиції; 2. Криза, зовнішні шоки та неготовність системи до реформування.

*Примітка: складено автором на основі даних [12].

На основі розглянутої таблиці можемо зробити висновок, що для України потрібно проводити поступову лібералізацію, оскільки швидка лібералізація неможлива через неготовність економіки та державних інститутів.

Реалізація валютної політики країн Центральної та Східної Європи залежить від динаміки валютного курсу, на який впливають особливості соціально-економічного розвитку країн, механізм реформування та завдання політики у сфері управління валютним ризиком. Враховуючи наведені чинники доцільно розглянути більш детально систему управління валютним ризиком в деяких країнах.

Так, для прикладу Чехословаччина (ще в 90 роки) розпочала проведення реформ в умовах фінансової стабільності, це призвело до того, що сформувалися значні обсяги валютних резервів. Тому для того, щоб забезпечити стабільність курсу національної валюти в країні запровадили режим фіксованого валютного курсу крони. Після розпаду країни та утворення нових – Чехії і Словаччини, в напрямку регулювання валютного ризику в країнах продовжували дотримуватися фіксованого курсу національних одиниць на рестрикційну політику, це давало можливість втримувати курс крони на планованому рівні. Коливання національної валюти в Чехії за цих умов становило близько 1,5–2%, а в Словаччині – 3–4%. Одним із важливих та основних інструментів, завдяки якому можна стабілізувати валютний курс були валютні інтервенції. Так, для прикладу, в Чехії у 1993 р. інтервенції застосовувалися для зниження тиску надходжень іноземного капіталу на валютний ринок, що безпосередньо пов'язано з процесом приватизації. У Словаччині, незважаючи на значний тиск на грошовий ринок через бюджетне та кредитне пом'якшення державного регулювання, вдавалося забезпечити стабільність національної валюти [13, С. 243-252].

Поступове зростання реального ефективного валютного курсу чеської крони зумовило наступні тенденції:

1. Зростання частки високотехнологічних товарів у структурі експорту, що сприяло розвитку торгівлі та національної валюти;
2. Збільшення ціни на неторгові товари через зростання національного доходу;
3. Посилення впливу надходжень іноземного капіталу на стабільність національної валюти.

У грудні 1997 р. Чехія запровадила в валютній політиці режим таргетування інфляції, суть якої полягає у тому, що Національний банк має застосовувати інструменти грошово-кредитної політики для того, щоб досягти рівня інфляції за рік на рівні 3,5–5,5% до кінця 2000 р. На початок 2002 р. курс крони значно зміцнився, однак ревальвований курс чеської валюти негативно вплинув на торговельні операції, при цьому мав позитивний вплив на рух капіталу.

Досить цікавим прикладом є монетарний режим Словенії, який відноситься до режиму монетарного таргетування. Саме Словенія є прикладом країни, яка в своїй політиці орієнтується на таргетування пропозиції грошової маси, що є досить успішною для економіки країни в цілому. Основною причиною такого успіху є збалансованість Державного бюджету. У 1997 р. Банк Словенії затвердив цільовий рівень зростання агрегату М3, крім цього обмежив довгостроковий таргет інфляції, іншими словами середньорічний рівень інфляції не повинен перевищувати 3–4%.

Для того, щоб досягти інфляційного таргету уряд Словенії активно застосовує зміну акцизних податків та державних цін. Для того, щоб проводити ефективний контроль за грошовою масою в обігу банк Словенії здійснює регулювання таких показників як процентні ставки та валютний курс. Валютний курс є досить ефективним інструментом оскільки швидко

впливає на імпортовану інфляцію. Відзначимо, що політика управління валютним ризиком банку Словенії ґрунтується на наступних положеннях:

1. Проведення моніторингу грошової маси в обігу, а саме агрегату М3 та індикаторів, які мають вплив на його динаміку, а саме ліквідність банківської системи, динаміки трансакційних грошей та близьких до них активів короткострокових процентних ставок, а також кредитну активність комерційних банків;

2. Здійснення моніторингу економічних індикаторів таких як обмінний курс, платіжний баланс, заробітна плата, процентні ставки за кордоном, діяльність уряду щодо контролю за цінами [20, С. 177-178].

Формування ефективного управління валютним ризиком у Румунії розпочалося при складних умовах дисбалансованості на товарному і грошовому ринках, а також політичної кризи в країні. За тривалий період часу у Румунії спостерігалось постійне збільшення рівня внутрішніх цін, які стали вищими, ніж в інших розвинутих країнах Європи. Причиною цього стала непослідовна монетарна політика. Управління валютним ризиком в Румунії характеризувався запровадженням режиму подвійного валютного курсу, який характеризується встановлення більш низького курсу національної валюти у відношенні до долара для проведення розрахунків за імпорт і при обов'язковому продажі половини валютної виручки експортерами. Для інших поточних розрахунків за банківськими операціями використовувався валютний курс, який розраховується з урахуванням попиту і пропозиції на валютних аукціонах, це близько 300 леїв за долар. Ця різниця між курсами валют при розрахунках за відповідні банківські операції досить значна, і з часом поступово збільшується, що призводить до розбалансованості фінансового ринку. Як наслідок, монетарна влада Румунії прийшла до висновку про необхідність відмови від політики подвійного курсу і зафіксувала курс на рівні 180 леїв за долар. Це призводить до скорочення валютних резервів і спричиняє тонізацію проведення операцій з

валютою. Тому стабільність фінансового ринку, а саме валютного повинна розпочатися із поступового відновлення його функціонування та скасуванням здачі іноземної валюти в обов'язковому порядку експортерами.

Для Польщі система управління валютним ризиком в банку характеризується впровадженням режим фіксованого валютного курсу, не тільки до долара США, а й до п'яти провідних валют, для того, щоб стримати зростаючий темп інфляції. Так, у травні 1995 р. такий режим обов'язкової фіксації курсу валют був замінений на «валютний коридор», який не повинен був перевищувати або бути нижчим спочатку 7%, потім 15%. З квітня 2000 р. через впровадження вільного плаваючого курсу валют на курс національної одиниці Польщі почали впливати різні ринкові чинники. В середині 90-х рр. XX ст. Національний банк Польщі активно застосовує курсову політику для того, щоб знизити постійно зростаючу інфляцію. Причиною зміцнення курсу злотого в 2000–2001 рр. стало отримання значних доходів від процесу приватизації та послідовної рестрикційної грошово-кредитної політики польського уряду, а також збільшення іноземного капіталу [36, С. 13-14].

У 2002 р. у Польщі був затверджений Закон «Про іноземну валюту», що здійснює регулювання порядку виконання валюто-обмінних операцій. Саме наведеним законом були скасовані всі обмеження руху коштів між Польщею і країнами Європейського Союзу. Поряд із цим було передбачено обмеження щодо руху коштів з країн-нерезидентів Європейського Союзу. Обмеження відносно обміну валюти можна зняти шляхом отримання валютних дозволів: загального та приватного. Перший надає Міністерство фінансів, а другий – Національний банк Польщі. Основною специфікою механізму управління валютним ризиком в Польщі є регулювання валютної сфери через перехід до гнучкого обмінного курсу та впровадження у 2000 р. режиму «вільного плавання». Цим самим, уряд та Національний банк Польщі вирішили проблему неможливості об'єднання трьох цілей таких як мобільність капіталу, стабільність валютного курсу та монетарна автономія.

Узагальнивши передовий досвід країн світу в питаннях ефективного управління валютним ризиком можна виокремити наступні режими монетарної політики, які використовувалися різними державами для того, щоб досягти поставленої мети, зокрема: інфляційне таргетування, таргетування обмінного курсу та грошових агрегатів. Для того, щоб використати такі інструменти у вітчизняній банківській системі доцільно дотримуватися певних обов'язкових вимог, які відобразимо на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Умови використання інструментів регулювання валютного ризику іноземними банками у вітчизняну практику*

*Примітка: складено автором на основі джерела [13].

Отже, проаналізувавши теоретичні засади впровадження плаваючого курсу валют та при переході на інфляційне таргетування можемо зробити висновок, що, враховуючи зарубіжну практику та економічну специфіку України потрібно здійснити наступні заходи (рис. 3.3.).

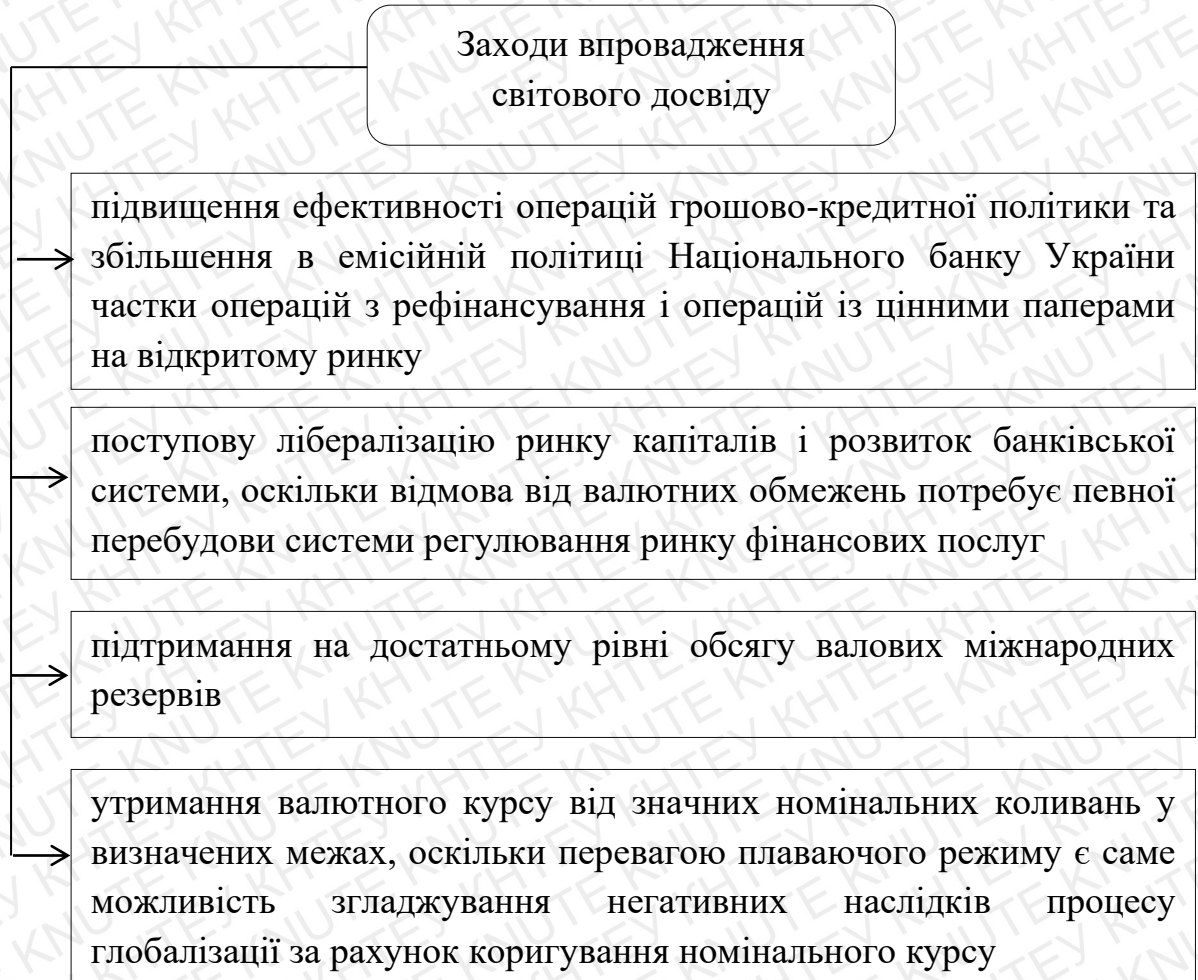

Рис. 3.3. Заходи впровадження світової практики управління валютним ризиком у діяльність банків України*

*Примітка: складено автором на основі джерел [13, 36].

Отже, управління валютними ризиками є головною формою регулювання зовнішньо-економічних відносин з метою реалізації стратегії економічного розвитку та розбудови в Україні ефективно функціонуючого ринкового механізму. Ефективний механізм управління валютними ризиками має поєднувати елементи гнучкості і контролю, а її орієнтиром стати поступовий перехід до режиму плаваючого валютного курсу.

3.2. Напрямки розвитку системи управління валютним ризиком в банку

Для того, щоб підвищити ефективність та результативність системи управління валютним ризиком необхідно запровадити відповідну систему контролю. Він має здійснюватися при проведенні операцій з валютою. Для того, щоб система контролю була ефективною варто розмежувати повноваження суб'єктів контролю для досягнення наступних цілей (рис. 3.4.).

Рис. 3.4. Основні цілі, які можна досягти шляхом ефективного впровадження системи контролю за валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк»*

*Примітка: складено автором на основі джерел [12, 9].

Наведені цілі можна досягти різними заходами, а саме заходами, які дозволять знизити ймовірність настання ризику або масштаб впливу ризиків (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2

Заходи з регулювання валютного ризику ПАТ «Креді Агріколь Банк»*

Назва заходу	Особливості здійснення
заходи, які дозволять зменшити ймовірність настання валютного ризику	
Диверсифікація	Являється одним з універсальних та дешевих засобів регулювання валютного ризику банку, основною формою якої є диверсифікованість валютного портфеля банку, що має на меті вибір курсів, які не корелюють між собою для проведення валютних операцій валют.
Випередження і відставання	Сутність цього методу розкривається у маніпулюванні строками проведення розрахунків за операціями з валютою, що використовується тоді, коли плануються різкі зміни курсів валюти ціни або валюти платежу. Використання наведеної тактики дає можливість закрити короткі позиції за розглянутими валютами до збільшення їх ринкового курсу і, відповідно, довгі позиції – до зниження курсу.
Трансферне ціноутворення	Для управління валютним ризиком формується диференціація трансфертних цін за валютами. При цьому трансфертні доходи та витрати обчислюються за виділеними валютами у номіналі та гривневому еквіваленті з урахуванням середньомісячних залишків активів і пасивів за визначений період. Диференціація трансфертних цін за валютами забезпечує балансування за строками та сумами активів та зобов'язань у кожній з іноземних валют, які складають валютний кошик банку, а отже, оптимізує управління валютною позицією банку.
Заходи, які дозволять зменшити масштаб впливу ризику	
Неттінг	Суть цього заходу розкривається у тому, що одна валюта покриває позиції іншої шляхом створення протилежної позиції в тій же самій або іншій валюті. У цьому випадку очікується, що курси обміну наведених валют зазнаватимуть змін таким чином, що збитки або прибуток на першу ризикову відкриту валютну позицію буде покриватися прибутком (збитками) по іншій валютній позиції (компенсаційний ризик).
Хеджування	Відноситься до традиційних методів управління валютним ризиком. Перевагами такої системи регулювання є гнучкість, наявність можливостей для маневру без зміни в балансі банку, можливість оперативного реагування на відхилення у співвідношеннях активів і пасивів в іноземних валютах.

Продовження таблиці 3.2

Резервування	Передбачає акумуляцію частини фінансових ресурсів у іноземній валюті на відповідних рахунках, які надалі можуть бути застосовані для компенсації збитків. Створюючи спеціальні та загальні резерви, банк не лише захищає свою роботу від ризику втрат, а й забезпечує успішне вирішення проблемних питань системи управління в майбутньому.
--------------	---

*Примітка: складено автором на основі джерел [9, 49].

Одним із напрямків розвитку системи управління валютним ризиком є проведення стрес-тестування. Оскільки валютні курси мають значну волатильність це сприяє зростанню рівня валютного ризику при проведенні валютних операцій, тому потрібно впроваджувати механізм неперіодичних звітів за результатами стрес-тестування. Він буде ефективним лише тоді, коли будуть передбачені істотні зміни, під час обчислення показників будуть враховувати основні чинники валютного ризику, крім непрямих фактори впливу, при цьому буде існувати можливість відтворити можливі несприятливі результати для отримання достовірних результатів. Національний банк України здійснює стрес-тестування за методом аналізу сценаріїв та за методом VaR, однак відзначає те, що кожен банк має право розробити власну систему стрес-тестування валютного ризику [48, С. 326].

Більш детально можемо розглянути модель управління валютним ризиком за допомогою методики VaR на рис. 3.5.

Позитивним моментом запропонованого алгоритму оцінки валютного ризику є можливість врахування суб'єктивних факторів, а саме ставлення до ризику менеджерів банку через вибір пріоритету між надійністю моделі, яка визначається через процедуру верифікації і її ефективністю. Одночасно вибраний інструмент буде адекватний обраному рівню довіри, так як проходження процедури верифікації є обов'язковою умовою.

Оскільки система управління валютним ризиком є одним з ключових чинників ефективної роботи в ПАТ «Креді Агріколь Банк», які впливає на динаміку ресурсної бази та активів банку і, відповідно, на показники рентабельності його роботи. Механізм управління валютним ризиком банку

формується як під впливом зовнішніх умов роботи банку, так і через внутрішні управлінські і операційні фактори.

Рис. 3.5. Модель вибору оптимального інструменту розрахунку валютного ризику за допомогою методики VaR*

*Примітка: складено автором на основі джерела [50]

Для того, щоб створити ефективний механізм управління валютним ризиком ПАТ «Креді Агріколь Банк» потрібно сформулювати конкретні цілі, а саме:

1. Сформулювати концептуальну стратегію і задачі управління валютним ризиком банку та встановити їх взаємозв'язок;
2. Визначити способи оцінки і діагностики валютного ризику при обґрунтуванні пріоритетних стратегій і задач;
3. Застосувати принципи ефективного управління валютним ризиком як основу для створення процедур управлінського контролю;
4. Обґрунтувати процедуру забезпечення відповідальності, оцінку результатів роботи у відповідності до принципів управління валютним ризиком і механізмом його контролю;

5. Розробити механізм контролю системи і зворотного зв'язку з метою забезпечення високої якості процедур оцінки і перевірки їхнього дотримання, орієнтуючись на вищезгадані принципи і процедури.

Тому спочатку варто створити ефективну інфраструктуру управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк» (рис. 3.6.), при цьому доцільно застосовувати системний підхід, що враховує всі елементи системи й обліку впливу специфіки зовнішнього і внутрішнього середовища банку. Сучасний рівень розвитку науки і технології не дозволяє сумніватися в необхідності й ефективності моделювання при організації і управлінні ризиками в банку, в тому числі і валютним.

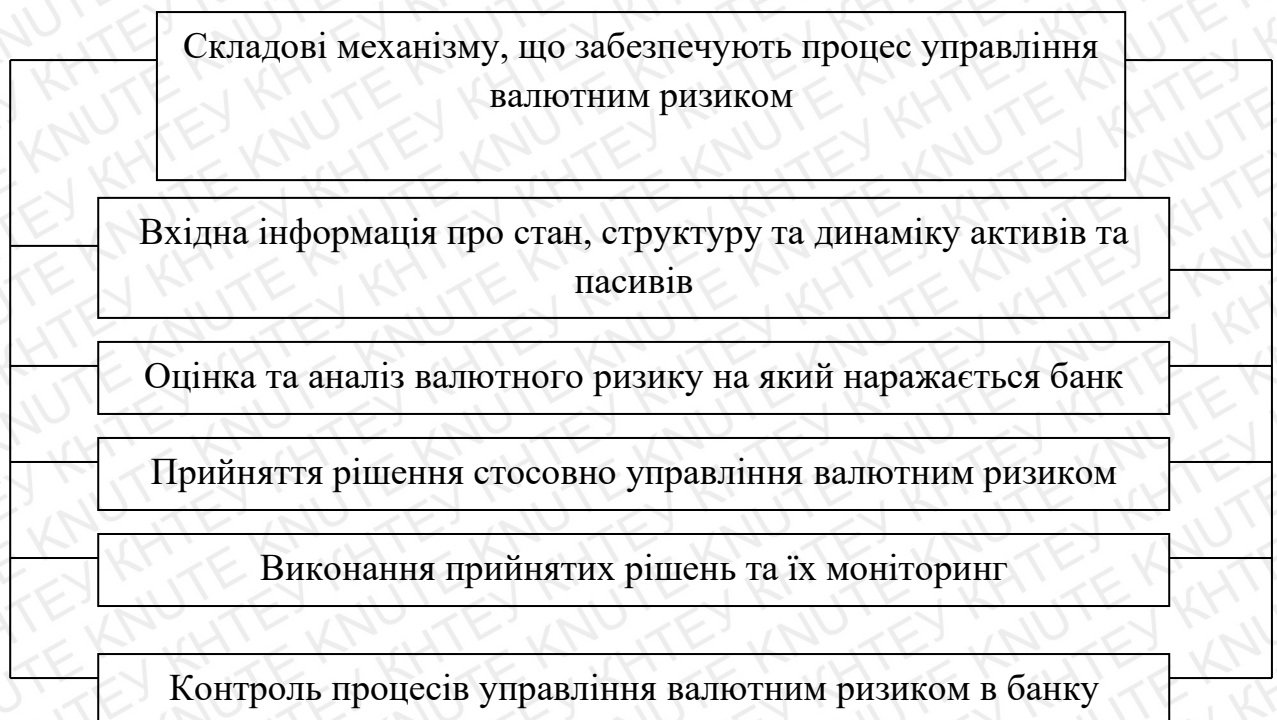

Рис. 3.6. Механізм управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк»*

*Примітка: складено автором на основі джерела [9]

Також потрібно вдосконалити інфраструктуру управління валютного ризику. Вона складається із взаємопов'язаних підсистем, а саме стратегічної, аналітичної та виконавчої підсистем. Удосконалену систему інфраструктури управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк» розглянемо на рис. 3.7.

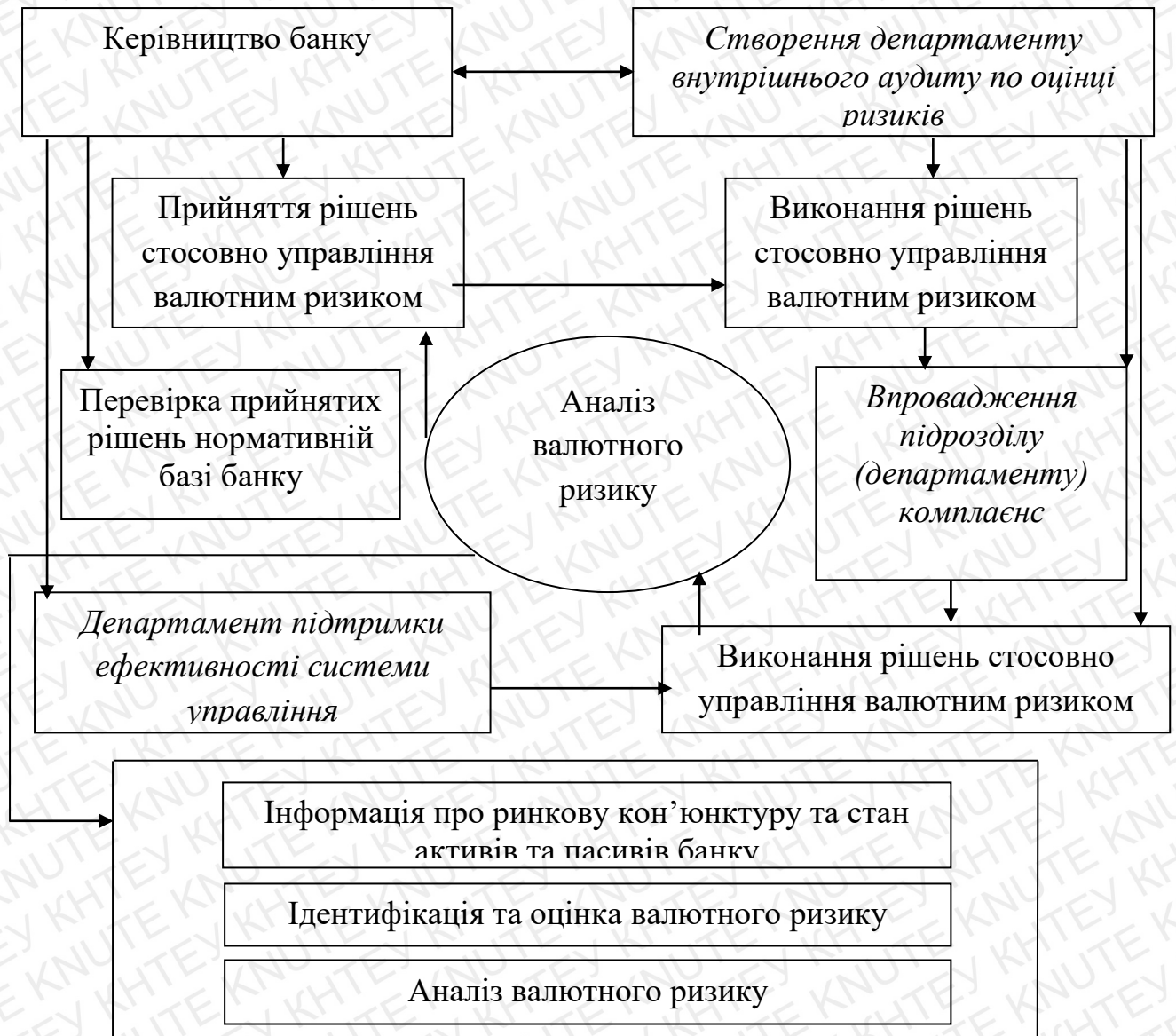

Рис. 3.7. Удосконалення інфраструктури управління валютним ризиком в ПАТ «Креді Аґріколь Банк»*

*Примітка: складено автором на основі джерел [9, 31]

Пропонуємо ввести додаткові органи в систему управління та контролю за валютним ризиком у ПАТ «Креді Аґріколь Банк», а саме:

1. Впровадження підрозділу або департаменту комплаєнс, функція якого полягає у забезпеченні контролю за дотриманням банком норм законодавства, нормативно-правових актів та внутрішньобанківських положень щодо дотримання вимог відносно валютного ризику та інших видів ризиків.

2. Створення департаменту внутрішнього аудиту по оцінці ризиків – цей орган безпосередньо займатиметься оцінкою ефективності управління ризиками, у тому числі й валютного.

3. Впровадження департаменту підтримки ефективності системи управління, що здійснюватимуть поточний контроль за валютним ризиком та у разі потреби передачі відповідної інформації до департаменту внутрішнього аудиту для того, щоб вчасно відреагувати на ризик.

Управління валютним ризиком з наведеними органами має бути тісно інтегроване з системою прийняття рішень в діяльності банку. Управління валютним ризиком повинно здійснюватися виходячи з таких стратегій як уникнення ризику, його передачі, прийняття або пом'якшення. Стратегія обирається виходячи з можливого рівня втрат через валютний ризик, а також ймовірність його реалізації. На вибір стратегії також може впливати схильність керівників до валютного ризику та економічна доцільність вжиття управлінських заходів. При цього основними пропозиціями для того, щоб вдосконалити систему управління валютними ризиками є наступні:

1. Аналіз всіх затверджених документів в банку, а також врахування всіх вимог Національного банку України, що стосуються питань валютних ризиків, а саме: актуалізація політики управління валютним ризиком, плану забезпечення безперервної діяльності, документу з питань взаємодії з аутсорсерами, визначення необхідності запровадження наведених органів, які будуть займатися управлінням валютними ризиками.

2. Розвиток культури управління валютним ризиком, у тому числі й проведення навчання та необхідність вдосконалення ІТ-систем для управління валютним ризиком.

3. Необхідність формалізації та вдосконалення обов'язкових та додаткових інструментів управління валютним ризиком. Визначення процесу прийняття рішень за результатами застосування інструментів валютного ризику, тобто обрання відповідних стратегій управління.

4. Здійснення моніторингу функціонування системи управління валютним ризиком.

5. Визначення ризик-апетиту до валютного ризику та необхідність вдосконалення звітності банку в аспектах відображення необхідної інформації щодо валютного ризику та його впливу на роботу банку.

Крім цього потрібно врахувати нововведення Національного банку України відносно запровадження поетапного переходу до нагляду на основі оцінки ризиків банків, у тому числі й валютних. Це передбачено Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Відповідно до цього документу питання регулювання валютного ризику банку відбувається у наступних розрізах. Розпочато впровадження правил Європейського Союзу щодо вільного руху капіталу, лібералізоване валютне законодавство, впровадження механізму хеджування валютних ризиків – доларизація пасивів українських банків на рівні нижче 40%. Також здійснюється впровадження ефективного консолідованого нагляду за банками на основі принципів IOSCO, IAIS, Basel III, Solvency II, EIOPA, BIS, що надасть можливість ефективно діагностувати, попереджати розвиток системних ризиків, у тому числі й валютних та оцінювати реальну і потенційну дію шоків на фінансовий сектор та учасників.

Отже, розглянуті напрямки вдосконалення системи управління валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» передбачають послідовне впровадження відповідних етапів, а саме визначення системи показників валютного ризику, створення ефективної системи кількісних стандартів контролю, формування контрольних періодів та системи звітності з дотриманням відповідних лімітів, проведення моніторингу лімітів валютного ризику та здійснення регулювання рівня валютного ризику банку за його результатами, дасть можливість менеджерам банку вчасно та ефективно реагувати на зростання рівня валютного ризику банку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В роботі були розглянуті сутність, інструменти та методи управління валютним ризиком банку, проведений аналіз його рівня та наведені напрямки удосконалення управління його рівня. На основі цього можемо зробити наступні висновки:

1. У 2018 році валютний ризик у банківському секторі України залишився на середньому рівні, це пояснюється тим, що рівень доларизації кредитного портфеля банківських установ залишився на попередньому рівні. У 2019 році прослідковуються великі обсяги грошових виплат за зовнішніми зобов'язаннями, що призводить до ризиків зміни обмінного курсу. У 2018 році більшість валют послабилась до долара основних торгівельних партнерів України. Тому номінальний ефективний обмінний курс гривні незначно зміцнився близько 1% у порівнянні з 2017 роком. Реальний ефективний обмінний курс гривні у 2018 році в порівнянні з 2017 роком зміцнився на 5,5%.

2. Серед загального обсягу кредитів переважають кредити в національній валюті, так у 2018 році їх обсяг становив 57,22%, а в іноземній валюті – 42,78%. Проводячи аналіз можливих фінансових втрат в ПАТ «Креді Агріколь Банк» відзначимо те, що вони залежать від розміру валютних позицій і величини зміни курсів відповідних валют. Найбільший валютний ризик спостерігається у гривнях як за монетарними активами близько 19108,36 млн. грн., так за монетарними зобов'язаннями – 16669,51 млн. грн., при цьому чиста валютна позиція коливається на рівні 3796,76 млн. грн.

3. Відносно ПАТ «Креді Агріколь Банк» зазначимо, що у 2018 році в порівнянні з 2016 роком валютний ризик зріс за монетарними активами на 2686,04 млн. грн. та за монетарними зобов'язаннями на 1181,31 млн. грн., при чому чиста позиція зросла на 1584,15 млн. грн. Щодо 2015 року зазначимо, що за монетарними активами валютний ризик у 2018 році зріс на 9272,09

млн. грн., а за монетарними зобов'язаннями – на 7352,30 млн. грн., при чому чиста позиція зросла на 1978,82 млн. грн. При зміцненні долару США на 14% ПАТ «Креді Агріколь Банк» у 2018 році отримує на 3914 тис. грн. менше прибутку та власного капіталу, а при послабленні долара США на 10% має збільшення прибутку та власного капіталу на 2796 тис. грн. Значний збиток розглянутий банк у 2018 році має при зміцненні євро на 22%, а саме прибуток та власний капітал зменшиться на 7704 тис. грн.

4. Механізм управління валютним ризиком в ПАТ «Креді Агріколь Банк» розроблений з врахуванням досвіду материнського банку Credit Agricole S.A., а також з дотриманням затверджених вимог Національного банку України. Зазначимо, що процес управління валютним ризиком в досліджуваному банку формується з наступних етапів: попередження валютного ризику, ідентифікації валютного ризику, вимірювання валютного ризику, проведення аналізу валютного ризику та внесення пропозицій відносно заходів здійснення контролю та моніторингу, а також надання фінансових звітів.

5. Процес управління валютним ризиком у ПАТ «Креді Агріколь Банк» передбачає проведення щоденного контролю за відповідністю максимально можливих розмірів відкритих валютних позицій банку, при цьому враховуючи прийнятну величину капіталу під ризиком у відповідності до затверджених лімітів відкритих валютних позицій, результати аналізу волатильності курсів валют і розміру валютного ризику при нормальних умов роботи банку та у стресових умовах. Основними функціями Комітету з управління ринковими ризиками в системі регулювання валютного ризику у ПАТ «Креді Агріколь Банк» є огляд та поглиблений аналіз усіх індикаторів банку, пов'язаних із валютним ризиком, перегляд лімітів та внутрішніх конвенцій, прийняття рішень щодо стратегії банку у частині управління валютним ризиком та погодження нових моделей та шоків для стрес-тестування.

6. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що потрібно пом'якшувати систему державного контролю за валютним ризиком та запроваджувати спрощену процедуру регулювання для подальшого економічного зростання. Для України потрібно проводити поступову лібералізацію, оскільки швидка лібералізація неможлива через неготовність економіки та державних інститутів. Узагальнивши передовий досвід країн світу в питаннях ефективного управління валютним ризиком можна виокремити наступні режими монетарної політики, які використовувалися різними державами для того, щоб досягти поставленої мети, зокрема: інфляційне таргетування, таргетування обмінного курсу та грошових агрегатів. Для того, щоб використати такі інструменти у вітчизняній банківській системі доцільно дотримуватися певних обов'язкових вимог.

Напрямами вдосконалення системи управління валютним ризиком на рівні банку є наступними:

1. сформувати концептуальну стратегію і задачі управління валютним ризиком банку та встановити їх взаємозв'язок;
2. визначити способи оцінки і діагностики валютного ризику при обґрунтуванні пріоритетних стратегій і задач;
3. застосувати принципи ефективного управління валютним ризиком як основу для створення процедур управлінського контролю;
4. обґрунтувати процедуру забезпечення відповідальності, оцінку результатів роботи у відповідності до принципів управління валютним ризиком і механізмом його контролю;
5. розробити механізм контролю системи і зворотного зв'язку з метою забезпечення високої якості процедур оцінки і перевірки їхнього дотримання, орієнтуючись на вищезгадані принципи і процедури.

На рівні державного регулювання шляхами вдосконалення системи управління валютним ризиком є такі:

1. удосконалити механізм регулювання банківської діяльності та проведення нагляду;
2. запровадити систему постійного моніторингу та проведення всіх ризиків банку, у тому числі й валютного;
3. забезпечити формування законодавчої бази, яка регулює банківську діяльність та уникнути прийняття нерегламентованих та неконтрольованих рішень, які пов'язані з ризиками банків;
5. впровадити в роботу банків постійної оцінки фінансової стабільності для того, щоб забезпечити своєчасне реагування у відповідності до інформації, яка надходить від органів, які проводять системний моніторинг;
6. удосконалити методику формування резервів банків на покриття ризиків під активні операції та сформувати надійну систему обміну, збереження та використання інформації, яка стосується ідентифікації ризиків банків;
8. впровадити додаткові ставки регулятивного капіталу до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
9. створити та ввести в дію новий механізм макропруденційного нагляду за банками для того, щоб запобігти системним ризикам на грошовому ринку;
10. поступово знизити рівень валютних ризиків, які виникають у банківській системі через посилення захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг та забезпечення прозорість роботи учасників фінансового ринку, що сприятиме зростання обсягу інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звітність Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/publish>.
2. Звіт про фінансову стабільність за 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=96887993.
3. Інфляційний звіт Національного банку України за 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80865521>.
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Національного банку України від 28.08.2001 № 368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
6. Про схвалення методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик- менеджменту в банках України: Постанова НБУ № 361 від 2 серпня 2004 року [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>
7. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова НБУ № 64 від 11.06.2018 року [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.
8. Про валюту і валютні операції: Закон України № 2473-VIII від 21.06.2018 року [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19?lang=en>.

9. Фінансова звітність ПАТ «Креді Аґріколь Банк» за 2015-2018 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://credit-agricole.ua/o-banke/dokumenti-ta-zviti>.
10. Банківський менеджмент : [навч. посіб.] / О.А. Кириченко, І.В. Гіленко, С.Л. Роголь [та ін.] ; за ред. О.А. Кириченка ; 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 438 с. стр 172
11. Банківські операції [Текст] : навч. посібник / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. - К. : УБС НБУ : Знання, 2010. - 390 с.
12. Береславська О. І. Цільові режими монетарної політики: світовий досвід / О. І. Береславська [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/3%2834%29/Finans/bereslavska.php.
13. Біленко Ю. І. Валютна політика та її вплив на ефективність функціонування економіки в країнах ЦСЄ / Ю. І. Біленко, О. І. Білоган // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. – № 682. – С. 243–252.
14. Боришкевич О. Вплив валютного регулювання на економічний розвиток України / О. Боришкевич // Ринок цінних паперів України. – 2016. – № 1-2. – С. 63-72.
15. Ботвіна Н. О. Страхування валютного ризику в сучасних умовах / Н. О. Ботвіна, Н. В. Євстюніна // Таврійський науковий вісник : зб. наук. праць. – Вип. 66. – Херсон, 2009. – С. 247–253.
16. Ботвіна Н. О. Управління валютними ризиками, вплив процентної ставки та валютного курсу на прибуток банків / Наталія Олександрівна Ботвіна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо- поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 1. – С. 130-135.

17. Валютний ризик [Електронний ресурс] . – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123181
18. Внукова Н. М. Управління валютним ризиком банку за методикою Value-at-Risk (VAR) / Н.М. Внукова // Економіка и управление на предприятиях. - 2014. - Вип. 5(123). - С. 58-64.
19. Волик Н. Г. Удосконалення методичних підходів до процесу управління валютним ризиком / Н. Г. Волик // Сучасні питання економіки і права. 2011. – Вип. 2. – С. 105–111.
20. Гончарук І. В. Досвід валютно-курсового регулювання в трансформаційних економіках / І. В. Гончарук, О. М. Мацько, Г. Є. Шпаргало // Вісник Львівської комерційної академії. – 2010. – Вип. 33. – С. 176–180.
21. Горшкова Н. Валютно-курсова політика: практичний досвід та рекомендації / Н. Горшкова // Вісник НБУ. – 2007. – № 1. – С. 62–66.
22. Демчук Т.П. Аналіз ризиків при здійсненні підприємствами валютних операцій / Т.П. Демчик // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» — 2009. — № 6 (24). — Ч. 2. — С. 159-167.]
23. Деркач Ю.Б. Контроль національним банком України валютних ризиків комерційних банків / Ю.Б. Деркач // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2015. Вип.15. Ч. 2. - С. 123-125.
24. Деркач Ю.Б. Управління валютними ризиками в банках України / Ю.Б. Деркач // Серія Економічні науки / Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - Вип.14. Ч. 2. - С. 130-133.
25. Дідич З. Режими валютних курсів країн Центральної та Східної Європи / З. Дідич // Схід. – 2011. – № 4(111). – С. 24–27.
26. Євдокимов В.В., Гордополов В.Ю., Норд Г.Л. Організаційні аспекти аналізу в процесі управління на етапі ідентифікації валютних ризиків / В.В. Євдокимов, В.Ю. Гордополов, Г.Л. Норд // Проблеми теорії та

методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2019. - Вип. 2(43). - С. 35-48

27. Житний П. Є. Світова практика стрес-тестування в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2011_1/30_03_08.pdf.

28. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки : моногр. / Ф. О. Журавка – Суми : ТзОВ «КВК «Ділові перспективи», ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 336 с.

29. Карпенко А.О. Оцінювання ризику валютного ринку України / А.О. Карпенко // Економіка і суспільство. - 2018. - Вип.19. - С. 1204-1209.

30. Кахович Ю.О., Рудняєва К.О., Тарасенко А.В. Класифікація інструментів хеджування валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності / Ю.О. Кахович, К.О. Рудняєва, А.В. Тарасенко А.В. // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017. - Вип. 18. - С. 230-233.

31. Кораблін С. Валютна лібералізація по-українськи: втеча від реформ / С. Кораблін //Дзеркало тижня. – 2017. – № 13. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/macrolevel/valyutna-liberalizaciya-poukrayinski-vtecha-vid-reform-239047_.html.

32. Корват О.В. Сутність валютного ризику як економічної категорії / О.В. Корват, А.Ю. Шаповалова // Актуальні питання фінансів, економіки, обліку та менеджменту: теорія і практика: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 4 грудня 2017р.): у 4 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2017. Ч. 4. С. 31-32.

33. Кот О.В. Практичні аспекти управління валютним ризиком у банку / О.В. Кот // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - Вип.4. - С. 843-847.

34. Кузнєцова А. Я. Переваги та недоліки лібералізації валютного регулювання в Україні / А. Я. Кузнєцова, Н. О. Місяць // Науковий журнал

Тернопільського національного економічного університету «Світ фінансів».
– 2017. – Випуск № 3(52). – С. 136-146.

35. Ларіонова К.Л. Механізм управління валютним ризиком банку / К.Л. Ларіонова, В.М. Романовська // Фінансовий простір. 2015. №2.- С. 40-46.

36. Макаренко М. І. Проблеми зміни монетарної стратегії: зарубіжний досвід і Україна / М. І. Макаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2005. – № 1. – С. 13–14.

37. Методи управління валютним ризиком банку [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://buklib.net/books/33293/>

38. Методи управління валютним ризиком банку [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://www.srinest.com/book_1312_chapter_49_7.5.4._Metodi_upravlennja_valjutnim_rizikom_banku.html

39. Місяць Н. О. Інструменти регулювання валютних відносин: класифікація та особливості застосування / Н. О. Місяць // Вісник Одеського національного університету. – 2015. – Том 20. Випуск 4. – С. 233-237. – Серія: Економіка.

40. Момот Ю.Г, Дунайчук С.М. Стратегія хеджування валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств / Ю.Г. Момот, С.М. Дунайчук // Інфраструктура ринку. - 2018. - Вип.17. - С. 382-390.

41. Олешко Т. І., Гребенюк С. В. Тактика управління валютними ризиками комерційних банків / Т. І. Олешко, С. В. Гребенюк // Научный вестник ДГМА. - 2017. - Вип. 2 (23Е). - С. 155-158.

42. Організація контролю в банку : навч. посіб. / І. В. Белова. – Суми : Університетська книга, 2008. – 302 с.

43. Панченко К. С. Стратегії управління валютним ризиком комерційного банку / К.С. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - Вип. 12. - С. 87-89.

44. Попова І. В. Валютні ризики в контексті сучасних реалій / І. В. Попова, М. І. Нікель // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(4). – С. 312–321.
45. Пропозиції стосовно розроблення Основних засад грошово-кредитної політики на 2016 рік [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=15945839>
46. Рэдхэд К. Управление финансовыми рисками / К. Рэдхэд, С. Хьюс ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 288 с. стр 53
47. Савченко Т. Г. Трансфертне ціноутворення в системі ризик-менеджменту банку / Т. Г. Савченко, І. В. Белова. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/texts/2008_24/24.1.20.pdf.
48. Сало І. В. Управління валютним ризиком банку на основі застосування трансфертного ціноутворення / І. В. Сало, М. А. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Держ. вищ. навч. заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Т. 25. – С. 324–330.
49. Свєшнікова К. Т. Лімітування валютних ризиків комерційних банків в Україні / К. Т. Свєшнікова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 248–257.
50. Старинський М. В. Проблеми та перспективи правового регулювання валютних відносин в Україні: монографія / М. В. Старинський. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2015. – 344 с.
51. Табінський В.А., Колеснік Є.О., Сіліна І.С. Стабілізація валютного курсу як необхідний фактор економічного розвитку в Україні. Молодий вчений. 2017. № 12(52). С. 768–772.
52. Тимків А. Теоретичні засади планування ризику в банківській діяльності / Андрій Тимків // Економічний аналіз : зб. наук. праць Терноп.

нац. екон. ун-ту. — Тернопіль, 2013. — Вип. 12, ч. 2. — С. 93–97. 5. Волик Н. Г.

53. Управління банківськими ризиками : [навч. посіб.] / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева [та ін.] ; за заг. ред. д. е. н., проф. Л.О. Примостки. — К. : КНЕУ, 2007. — 600 с. стр 315

54. Чепуріна К. Б. Шляхи мінімізації валютних ризиків банку / К. Б. Чепуріна // Управління ризиком. — 2011. — № 9 (106). — С. 88–90.

55. Шаповалова С. М. Проблеми впровадження стрес-тестування в ризикменеджменті банків України / С. М. Шаповалова, Г. М. Карамішева, А. С. Шаповалова. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://194.146.231.9/bitstream/123456789/5969/1/shapovalova.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоквартальний курс валют НБУ за період 01.01.2016-01.01.2019 рр., од*

Курс валют	Долар	Євро	Приріст долар	Приріст євро	Поточний - середній в квадраті долар	Поточний - середній в квадраті євро
01.01.2016	24	26,22			6,68	15,14
01.03.2016	27,09	29,5	12,88	12,51	0,26	0,37
01.06.2016	25,14	28,04	-7,20	-4,95	2,08	4,29
01.09.2016	26,08	29,03	3,74	3,53	0,25	1,17
01.01.2017	27,19	28,42	4,26	-2,10	0,37	2,86
01.03.2017	27,16	28,78	-0,11	1,27	0,33	1,77
01.06.2017	26,31	29,52	-3,13	2,57	0,07	0,35
01.09.2017	25,69	30,38	-2,36	2,91	0,80	0,07
01.01.2018	28,06	33,49	9,23	10,24	2,18	11,41
01.03.2018	26,8	32,74	-4,49	-2,24	0,05	6,91
01.06.2018	26,12	30,56	-2,54	-6,66	0,22	0,20
01.09.2018	28,27	33,06	8,23	8,18	2,84	8,69
01.01.2019	27,68	31,71	-2,09	-4,08	1,20	2,56
Середній курс	26,58385	30,11154	1,37	1,76	17,33	55,81

*Примітка: складено автором на основі джерела [1]